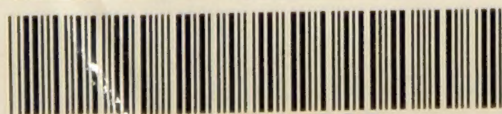
GALENI QVI FERTVR LIBELLVS
ΕΙ ΖΩΙΟΝ ΤΟ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΟΣ

DR. PHIL. HERMANNVS WAGNER


22501702636

GALENI QVI FERTVR LIBELLVS
ΕΙ ΖΩΙΟΝ ΤΟ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΟΣ

DISSERTATIO INAVGVRALIS

QVAM AD SVMMOS IN PHILOSOPHIA HONORES AB AMPLISSIMO PHILOSOPHORVM MARPVRGENSIVM ORDINE RITE IMPETRANDOS

SCRIPSIT

HERMANNVS WAGNER
ARNSBERGENSIS



MARPVRGI CHATTORVM MCMXIV
TYPIS ROBERTI NOSKE BORNENSIS



Dissertatio ab amplissimo philosophorum ordine referente
Carolo Kalbfleisch
probata die IV. mensis Maii a. MCMXII

PARENTIBVS CARISSIMIS

Praefatio

I

Sub Galeni, medici Pergameni, nomine nonnulla traduntur opuscula, quae iniuria ei ascribi videntur. In eorum numero invenitur libellus, qui inscribitur *Γαληνοῦ εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός*. Primum cum ceteris haec commentatio emissa est in Aldina, principe Galeni operum editione,[1]) iterum in Basileensi.[2]) Praeterea Charterius eam recepit in scriptorum Hippocratis et Galeni tomum quintum,[3]) postremum Kuehniana editio[4]) amplectitur. Sed cum multa in has omnes editiones irrepserint menda (multis enim locis corrupta sunt verba scriptoris, aliis interciderunt, ut, quid dicere voluerit scriptor, saepe satis difficile sit ad intellegendum), apparet novam faciendam esse recensionem.

Quattuor hanc commentationem tradunt codices[5]):

L = Laurentianus plut. 74,3 saec. XII p. 105v sqq., cuius collationem Florentiae susceptam Carolus Kalbfleisch mihi permisit. Multae insunt posteriorum correctorum lectiones et annotationes, de quibus sub finem huius praefationis agendum erit.

---

1) vol. III spur. fol. 19, a. 1525.
2) vol. IV 406, a. 1538.
3) vol. V 334, a. 1679.
4) vol. XIX 158, a. 1830.
5) cf. H. Diels, *Die Handschriften der antiken Ärzte. I. Teil. Berlin 1905* p. 110.

P = Parisinus 3035 saec. XIV, imperfectus codex, quem ipse contuli [Omont, *Inv. sommaire* III p. 96]. Folia alta sunt 15, 5 cent., 11 lata. Continetur hic libellus fol. 197—204 usque ad verbum *φύσιν* (p. 1—16, 3 huius editionis).

V = Venetus S. Marci App. cl. V 4 saec. XV, cuius imagines photographicas literarum academia Berolinensis mihi conferendas permisit.

Q = Parisinus 2164 saec. XVI a me collatus [Omont II 207], fol. 14—20, quorum altitudo et latitudo patent 33, 3 et 23 cm.

Antiquissimus quem habemus codex Laurentianus est. Eum qui cum proximo qui servatus est codice P comparaverit, tot inter hos inveniet discrepantias, ut singulare utriusque codicis statuendum sit fundamentum. Contra primo aspectu magnum videmus inter L et V et Q consensum. Itaque duae statuendae sunt manuscriptorum familiae. Legitur enim in

	LVQ	P
1, 5	*ἐγγόνοις*	*ἐκγόνοις*
12	*ποιήσασθαι*	*ποιεῖσθαι*
13	*λελόγχαμεν*	*λελάχαμεν*
2, 6	*μόρια*	*μόριον*
10	*σημάναντος*	*σημήναντος*
11	*τοῦ προκειμένου*	*τὸ προκείμενον*
16	*διαφέρον*	*διάφορον*
19. 20	*τὰ μεταξὺ φύσεως*	*τῶν μεταξὺ φύσεως*
3, 4	*ποιεῖν εὐμελῶς*	*δρᾶν ἐμμελῶς*
6	*παραπλησίως*	*παραπλησίους*
9	*ἐσπαρμένην καὶ*	*συνεσπειραμένην* (*καὶ* om.)
15	*καὶ λαμπρᾷ*	*καὶ τῇ λαμπρᾷ*
16	*ὁδηγὸς*	*ποδηγὸς*
19	*ἦν καὶ*	*ἦν ὡς καὶ*
20	*ἐκνίσκετο*	*διεκνίσκετο*
23	*ὅνπερ τρόπον*	*ὅνπερ γὰρ τρόπον*

	LVQ	P
3, 24	ἢ ὁ ναυπηγὸς hab.	om.
4, 8	ἀλλὰ καὶ	ἀλλὰ γὰρ καὶ
9	ἐπὶ τὸν περὶ	ἐπὶ τοῦ (om. περί)
19	εἶπε μέρους	εἶπεν οὖν μέρους
5, 1	τοὺς μὲν ὑγιεινοὺς ἔχοντας	τοῖς μὲν ὑγιεινὸν ἔχουσι
2. 3	τοὺς δ' εἴς τε (ᵗ L) κεκωλυμένους	τοῖς δ' εἴς τι κεκολοβωμένοις

Eademque ratione usque ad p. 16,3, ubi desinit P, in gravissimis lectionibus summus est consensus inter LVQ, dissensus a P, velut

5, 12	ὀρθώσας	ὀρθῶς
7, 9. 10	παρασχεῖν καὶ ἀναλαμβάνειν καὶ ἕτοιμον	παρασχούσης καὶ ἀναλάβοι τὸ ἕτοιμον
10, 13	τὸ πάσας ὑπάρχειν	πρὸς πάσας ὑπάρχει
11, 2. 3	μηδὲ ἐν αὐτοῖς	μόνη δ' ἐν ἑαυτῇ
15, 2	οὐχ οἷόν τε ἀγνωμονεῖν χρήζει λέγειν	οὐχ οἷόν τε ἀγνωμνονεῖν καὶ λέγειν

Praeterea enoto paginarum 15 et 16 discrepantias:

15, 11	διακεκριμένα σπέρματα	διακεκριμένον σπέρματος
13	ἔμβρυα	ζῶα
14. 15	ζῶα ποιεῖται	ζωογονεῖ τὰ
16	μήτ' οὖν φιλόσοφός τις ὃς	μὴ γοῦν φιλοσόφει ὡς
16, 1	ἐσχηματούργηται	ἐσχηματούργησεν ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν

Accedit quod non modo in titulo libelli, sed etiam multis aliis locis in LVQ τὸ κατὰ γαστρὸς legimus, cum P ubique τὸ κατὰ γαστέρα exhibeat. Duae igitur ab initio nobis occurrunt manuscriptorum familiae.

Iam inter codices LVQ quaenam sit ratio, quaerendum est. Ac primum quidem rationem inter L et V intercedentem exquiramus. Ex iis quos commemoravimus locis clarissime elucet multas his codicibus communes esse lectiones, quibus haud paucae possunt adiungi; sed sat multae etiam nobis se offerunt discrepantiae. Velut exstat in

	L	V
1, 7	τὴν	τὴν om.
2, 12	σπέρματα	σπέρματος
14	ἂν om.	ἂν habet
15. 17	τὸ — ἐστιν ὃ hab.	om.
3, 4	εὐτάκτως	ἀτάκτως
4, 17	γὰρ	μὲν
5, 8	ἡμέτερον	οὐδέτερον
6, 4	ἢ	καὶ
16	τὴν	τοῦ
21	γὰρ	γοῦν
9, 3	κατασκευὰς	κατασκευὴν
4	ὑπόβαθρον	ὑποβάραθρον
5	δὲ τῆς βίας τῶν	δὲ τῶν
10, 4	ἀπειπούσης	ἐπειπούσης
11, 1	τῶν τῇ ἀφῇ	τῶν ἀφῇ
14, 6	εἰς	πρὸς
12	ἐμπίπτον	ἐμπίπτειν
15, 19	πρότερον ἑαυτὸν ἀναθεωρησάτω καὶ	πρότερον ἀναθεωρησάτω ἐπ' αὐτῶν καὶ
21	αὐτοῦ ἐν μήτρα τελείως	αὐτοῦ ἢ τότε ὑπὸ μήτραν πρότερον τελείως ἐν μήτρα
17, 11	εἴπερ	ὅπερ
24	παῖδα	παῖδες
28	φρύγες	φρύγα
18, 13	ὑμεῖς	ἡμεῖς

similiter aliis locis.

Nonnullae codicis V lectiones cum manu correctrice, quam L^2 nominare liceat, consentiunt:

	L^2V	contra L^1
1, 15	πρῶτος	πρῶ^τ
3, 5	ἡγήσομαι εἶναι	ἡγη — cetera perierunt
4, 22	τέλειον	τέλεια
10, 12. 13	ἀναπν (ν om. V) ευστικῆς καὶ προαιρετικῆς	ἀναπν(οῆς π)ροαιρετικῆς ut vid. (οῆς et π litterae fere deletae)
11, 13	ἀνωτέρα	ἀνωτέρω
15, 13	εἴληφε	ἐκμελεῖ
16, 4	τοὺς	τοὺς om.

Quaeritur igitur, sitne V e codice L a L² correcto descriptus. Ego negaverim, quia unus repugnat locus, ubi scribam codicis V glossema in textum recepisse apparet: ἤγουν ἰατρικὰ παιωνικὰ φάρμακα V (9,10); in codice L hoc deest interpretamentum. Codicem igitur amissum esse sumendum est Laurentiani gemellum vel ex eo descriptum, qui illud praeberet vel in margine adscriptum vel supra textum, quod scriptor codicis V supplementum esse putans textui inseruit.

Omnia quae modo de differentia in L et V et de consensu sunt dicta, ad Q quoque optime quadrant. Ut unum proferam exemplum, p. 5,20 in V et Q legitur *τὸ κατὸ καταβληθὲν* pro *τὸ καταβληθέν*. Discrepantiae, quae sunt rarae, ad accentum plerumque pertinent et ortae sunt neglegentia, quam etiam aliis locis scriba codicis prae se fert. Ad eandem indiligentiam sunt referendae lectiones 4,15 *συνήστησιν* pro *συνίστησιν*; 6,17 *μημούμενον* et 16,24 *μημούμενοι* pro *μιμούμενα* et *μιμούμενοι*, similia. Haud raro textus mutatus est sive a scriba ipso sive a secunda manu velut 10,8 *συμπαρ$\overset{\text{ει}}{\text{ῆ}}$ναι*; 17,21 *φανερός* (in margine *φοβερός*) multisque aliis locis. Solo in codice Q nobis lectio *λόγος* (4,17) occurrit, ubi PLV *γόνος* exhibent. Sed verisimile est hanc discrepantiam in errore librarii positam esse. Multis igitur rebus Q consentit cum V, eadem praebet vitia, eandem fere interpunctionem; ergo statuendum est Q ex eodem exemplari (x) fluxisse atque Venetum. Hunc enim illius esse apographum non putaverim propterea quod nonnullis locis meliores praebet lectiones velut

	Q	V
9,15	*ὄυτως τε καὶ ἡ*	*οὔτως τὲ ἡ*
12,2	*ἱκανῶς δεδειγμένον*	*ἱκανῶς δὲ δεδειγμένον*
13,4	*στερεῶν*	*στεραιῶν*

Praeterea uno codicis V loco extat scholion, quod in codice Q non deesset, opinor, si ex ipso V derivatus esset (p. 8,24. 25 *ση(μείωσαι) ὡς ἅμα τῇ τοῦ σπέρματος καταβολῇ καὶ ἡ ψυχὴ*

συνεισέρχεται τῷ σπέρματι: ψευδῶς τε καὶ κακῶς οἴεται· ἀλλ' ὡς Σχολαρίῳ δοκεῖ καὶ φιλοσόφῳ (sic) *καὶ Πλήθωνει* (sic), *μετὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἡ ψυχὴ εἰσέρχεται ὡς ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Σχολαρίου· εἰ καὶ ὁ πατριάρχης Μάξιμος λόγοις αὐτοῦ συγγραφῆς ἐναντιοῦται τῷ Σχολαρίῳ).*

Nunc quaestio est, num altera codicum familia aliquid rationis habeat cum altera. Videmus L^2 et P artius quam L^2 et L^1 inter se communibus lectionibus cohaerere. Hae sunt praeter alias:

	L^2P	L^1
14, 10	*εἰσπνοῆς*	*ἐσπνοῆς*
15, 21 sqq.	*αὐτοῦ ἢ τὸ τέλειον ἐν μήτρα πρότερον ἐσχηματούργησεν ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν*	*αὐτοῦ ἐν μήτρα τελείως ἐσχηματούργηται*
16, 3	*παρέννοιαν* L^2: *παρά^ν-νοιαν* P	*παρανοία*

Propinqua exstat cognatio inter codices VQ et primam Galeni editionem Aldinam a, quia multae lectiones, quae in VQ leguntur, in a redeunt. Commemoro

	VQa	LP
12, 4	*σκώλυκας*	*σκώληκας*
13	*φιλοτιμότερον*	*φιλοτιμότατον*

item

9, 21	*γίνεται καὶ κατ'*	*γίνεται κατ'* L: *γίνεται τὸ κατ'* P
17, 25	*βακχηάδοις*	*βακχιάδαις* L
18, 13	*ἡμεῖς*	*ὑμεῖς* L

Sed codex V aut Q ipsum exemplar Aldinae non potest fuisse. Eiusmodi coniecturae repugnant variae Aldinae differentiae:

	VQ	a
2, 16. 17	*προστεθῇ κόσμος καὶ*	*προστεθῇ τὸ διαφέρον ἐδείχθη γένος εἰς εἴδη μεριζόμενον. εἴδωμεν οὖν εἰ ζῷόν ἐστιν ὁ κόσμος καὶ*
19	*τὰ μεταξὺ*	*τῶν μεταξὺ*
20	*ἔχον* om.	*ἔχον* habet
3, 2	*ἄκριτον ἦν*	*ἄκριτα ἦν*

	VQ	a
5, 2. 3	τοὺς δ' εἴς τε	τοὺς
7	οὔπω	οὔτω
6, 3	τοῦ	τῆς
8	τίς μὴ . . λέγων	τὶς . . λέγον
23	πνεύματι	πνεύμονι
10, 11	αὐτὸ τῶ	αὐτὴν τῷ
11, 4	μαθοῦσαν	παθοῦσαν
18	τούτω	τούτοις
12, 20	βεβαίωσιν	τελείωσιν
15, 1	θεωρήσας	θεωρίας
14	τὸ μηκέτι ζῶα τὸ αὐτὸ	τὸ αὐτὸ
17	τῶ μὲν ἀνθρώπω	τοῦ ἀνθρώπου
21	τότε ὑπὸ μήτραν	τότε ὡς ὑπὸ μητρας
16, 5	μὴ	μὲν
17, 8	κρίσιν	κρησὶν
24	παῖδες — ἦρχε	παῖδα — ἦρχες
18, 12	ἡμᾶς	ὑμᾶς

Potius codex nunc amissus statuendus est, qui coniunctionem efficiat inter Venetum Parisinumque Q et Aldinam. Quem codicem aliquid similitudinis cum Veneto habuisse putandum est; nam in Aldina non pauca leguntur, quae in V, non in Q exstant. Ut exempla afferam, inveni

	in Va	contra in Q
4, 17	γόνος	λόγος
7, 11	χολαὶ	σχολαὶ
8, 4. 5	τὴν πρὸς αὐτὸ ὁρμᾶν	τὴν πρὸς ὁρμάν
11, 9. 10	καὶ τῆς οὐρανίου	τῆς οὐρανίου
12, 20	τελείωσιν [V: τελείωσιν βεβαίωσιν]	βεβαίωσιν

Veneti textus saepius emendatur:

	a	V
14, 12	ἐμπῖπτον	ἐμπίπτειν
16. 17	φησὶ . . Δημόκριτος	φασὶ . . . Δημόκριτον
16, 5	μὲν	μὴ
8	οἵ	ἢ
19	δύο	δύ
20	ἑνὶ μὲν τῷ	ἓν μὲν τὸ

Sed menda quoque irrepserunt: 5, 12 γεννησομένου 6, 5 φύσει 11, 20 ἀνναπνοὴν 14, 11 ἐπιγίνεται 15, 1

θεωρίας 15, 14 *διὰ τὸ αὐτὸ* 15, 21 *τότε ὡς ὑπὸ μήτρας*. Aliis in lectionibus Aldina abhorret a V, cum P consentit:

	Pa	V
2, 16 sqq.	*προστεθῇ τὸ διαφέρον* [P: *διάφορον*] *ἐδείχθη γένος εἰς εἴδη μεριζόμενον. ἴδωμεν* [a: *εἴδωμεν*] *οὖν εἰ ζῷόν ἐστιν ὁ κόσμος*	*προστεθῇ κόσμος*
19. 20	*τῶν μεταξὺ φύσεων*	*τὰ μεταξὺ φύσεως*
3, 2	*ἄκριτα*	*ἄκριτον*
6	*παραπλησίους*	*παραπλησίως*
15	*τούτων*	*τούτου*
10, 11	*αὐτὴν*	*αὐτὸ*
14, 12	*ἐμπῖπτον*: P *πίπτον*	*ἐμπίπτειν*
15. 16	*εὐπορίαν*	*εὐφορίαν*
16. 17	*φησὶ . . Δημόκριτος*	*φασὶ . . Δημόκριτον*
15, 16	*ὡς*	*ὅς*
16, 2	*τοῦ*	*τόδ'*
2	*αὐτῷ*	*αὐτῶν*

Aldinam igitur Venetumque ex eodem fonte hausisse ex iis quos attuli locis credo concludendum esse; sed scriptor codicem quendam, fortasse Parisinum P, codice V meliorem adhibuerat et textum correxerat lectionibus ex illo petitis. Cum vero commune, ut supra (p. V) exposui, codicum V et Q statuendum sit exemplar, V et Q et Aldinam eandem habuisse stirpem verisimile est.

Basileensis editio (b) ut omnino sequitur Aldinam, ita in hoc quoque libello multa illius vitia recepit. Quorum in numerum addita sunt nova velut 5, 9 *ἔχει δὲ τότε* pro *ἔχει· ἔστι δὲ τότε* 8, 5 *πνευτοῖ* pro *πνευματοῖ* 9, 4 *τρόπην* pro *τρόπιν* 9, 10 *ἰατρὸν* om.; alia correcta sunt velut 1, 10 *δυσκόλου* ex *δισκόλου* 4, 22 *ἀνάπηρα* ex *ἀνάπειρα* 17, 25 *βακχιάδαις* ex *βακχηάδοις*. Praeterea b dissentit ab a: 7, 14 *νομίζετε*, ubi Aldina falso *νομίζεται* praebet et 11, 22 *καὶ μὲν — ὁμοίως τὴν*, ubi legitur in a *τὴν μὲν — ὁμοίως καὶ*. Atque hic quidem emendandi studium con-

spicuum est; sed alium a Basileensi adhibitum esse codicem non licet accipi, cum ceterae differentiae omnes neglegentia editoris satis explanari possint, quem non solum vetera recepisse menda, sed nova etiam addidisse supra vidimus.

Editio Charteriana (c) ad verbum fere ex b expressa est; male eius textus multis in lectionibus mutatur. Legitur enim in

	c	b
1, 14	*παρὰ*	*πέρα*
7, 11	*γὰρ χολαὶ τῇ οἱ*	*γὰρ καὶ χολαὶ καὶ οἱ*
10, 20. 21	*ἀκουστῶν διακρινομένη*	*ἀκουστῶν θορυβουμένη, μήτε ὑπὸ τῶν γευστῶν διακρινομένη*
17, 11	*ὅταν*	*εἴπερ*

Corrigitur 4, 19 *μέρους* pro *μέρος* 6, 23 *πνεύματι* pro *πνεύμονι*.

Kuehnius (k) textum ex c exscripsit; emendavit textum in minutiis quibusdam, velut 10, 8 *συμπαρεῖναι* fecit ex *συμπαρῆναι* et 17, 11 *παρέσχον* ex *παρέχον*, quae in c leguntur, depravavit 11, 22 *μὲν* (c) in *μὴν*.

In Latinum sermonem[1]) convertit hunc libellum Horatius Limanus medicus,[2]) qui veterem codicem se inspexisse ipse compluribus locis[3]) testatur. Aldinam quoque multis in lectionibus eum secutum esse paucis demonstrabo exemplis; legimus enim

2, 20 *habens* = *ἔχον* a: LP omittunt
5, 7 *sic* = *οὕτω* a: *οὔπω* LPVQ

---

[1]) Translatio exstat in septima Iuntina editione (Venetiis 1597) I 326 (j).

[2]) Praeter hoc opusculum latine transtulit Galeni librum de tumoribus praeter naturam aliosque; cf. de hoc Joecher '*Gelehrten-Lexicon*' s. v. Horatius Limanus.

[3]) videas p. XI.

6, 7 sq. *sic quod in mulieres iniectum semen est, id animal esse vere quispiam dicet* = οὕτω καὶ τὸ καταβληθὲν εἰς τὰς γυναῖκας σπέρμα ἀληθεύσει τις ζῷον εἶναι λέγων a: οὕτω δὲ καὶ τὸ . . . . τις μὴ ζῶον . . L: οὕτως οὐδὲ τὸ . . . . ἀληθεύει τις μὴ ζῶον . . P: οὕτω καὶ τὸ κατὸ καταβληθὲν . . . ἀληθεύσει τις μὴ ζῶον . . V Q.

21 *igitur* = γοῦν a V Q: γὰρ L P

9, 9 *extendentem* = ἐκτείνοντα a V Q: ἐντείνοντα L P

15 *sic quoque* = οὕτως τε καὶ a Q: ὅπως τε L P: οὕτως τε V

11, 4 *affectam* = παθοῦσαν a: μαθοῦσαν L P V Q

18 *his oculis* = τούτοις τοῖς ὄμμασιν a: τούτω τοῖς ὄμμασιν L V Q: τούτω τοῖς σώμασιν P

15, 14 *propter id ipsum non impeditum* = διὰ τὸ αὐτὸ τοῦτο μὴ παραποδισθὲν a: διὰ τὸ μηκέτι ζῶα τὸ αὐτὸ τοῦτο μὴ π. L V Q διὰ τὸ μηκέτι ζῶα lac. αὐτὸ μὴ π. P

17 *a natura hominis* = τοῦ ἀνθρώπου τῆς φύσεως a: τῶ μὲν ἀνθρώπω L V Q: τῶν ἐν ἀνθρώπω φύσεως P

16, 20 *alterā* = ἑνὶ a: ἓν L V Q

18, 12 *vos* = ὑμᾶς a: ἡμᾶς L V Q

Sed Aldina non est unicus fons, ex quo Limanus interpres hauserit. Non pauca nos de Parisino P admonent; vertitur enim ab illo:

5, 12 *recte* = ὀρθῶς P: ὀρθώσας L V Q

20 *hanc vim habere* = δύνασθαι τοῦτο P: δύνασθαι τούτου L V Q a

6, 4 *aut* = ἢ P L: καὶ V Q a

10 *se ipsum* = ἑαυτὸ P: ἑαυτῶ L V Q a

7, 6 *apponi* = προστεθῆναι P: προστεθὲν L V Q a

15. 16 *ac per quascumque defertur* = δι᾽ ὧν ἂν κατενεχθείη P: δι᾽ ὃ ἂν κ. L V Q a

9, 5. 6 *ad violentos fluctus cohibendos* = χαράκωμα τῆς βίας τῶν κυμάτων P L: χαράκωμα τῶν κυμάτων V Q a

10, 12. 13 *si quidem respirandi actio voluntaria est* = οὔσης τῆς ἀναπνοῆς προαιρετικῆς P: οὔσης τῆς ἀναπν . . . . . . οαιρετικῆς L^1, ἀναπνευστικῆς καὶ προαιρετικῆς L^2 a, ἀναπευστικῆς καὶ πρ. V Q

11, 6 *assequi* = παρακολουθεῖν P: παρακολουθεῖ L V Q a

12, 4 *mures enim* = μύας (μυίας P) τε γὰρ L P: μύας τε καὶ V Q a

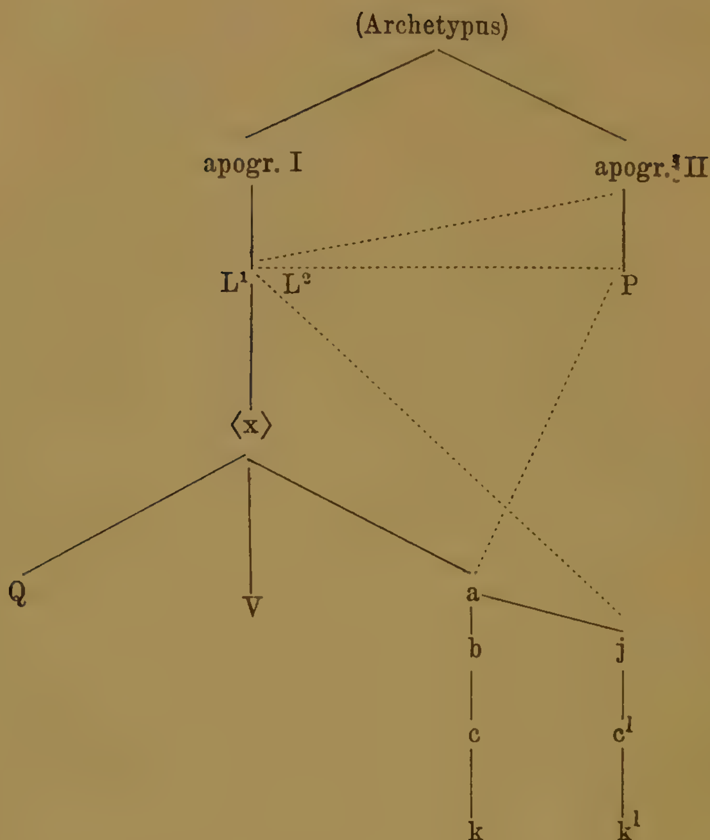
14. 15 *ut si modus a quopiam aut ratio animalis creandi quaeratur* = ἵν᾽ εἴ τις τρόπον ἢ λόγον ἀπαιτοίη τῆς ζωώσεως P: . . . τρόπω ἢ λόγω . . L V Q a

Interpretatur igitur Limanus haud paucas lectiones, quae in P, partim etiam in L, non in Aldina inveniuntur. Atque codicem antiquum se adhibuisse testatur interpres ipse ad 5, 8 in margine adnotans 'ex antiquo codice legendum est: *nostrum* (= *ἡμέτερον* pro *οὐδέτερον*) *quoque* semen'; item ad 15, 3. 4 in margine: 'in antiquo codice hoc loco habetur *νήματον* i. e. *netile* seu *ductile*' atque ad 15, 21 in margine: 'aliter ex vetere codice: *itaque perfecte in utero*'. Sed qui fuit ille Limani codex antiquus? Non potest fuisse Parisinus P, quippe qui duobus locis alias praebeat lectiones atque ille annotat: nam 15, 3. 4 in P legitur *νήπιον,* contra in antiquo Limani codice *νήματον*; 15, 21 vertitur secundum veterem codicem *itaque perfecte in utero*, quae interpretatio non quadrat ad codicis P textum *τοίνυν . . . τὸ τέλειον ἐν μήτρα,* bene vero ad Laurentiani L verba *ἐν μήτρα τελείως*, ubi *ἡμέτερον* quoque 5, 8 legitur pro *οὐδέτερον*. Accedit quod in L 15, 3. 4 post *νή* litterae quaedam exstant quas *μαὶ* esse credere possis. Itaque satis probabile est Limanum nonnullis locis ipsum codicem L inspexisse, alios vero coniectura ita emendasse ut interpretatio eius de Parisino P nos admoneat.

Interpretatio Charteriana, quae Horatium Limanum fere ad verbum sequitur, et Kuehniana ita inter se consentiunt, ut hanc ex illa exscriptam esse appareat.

Opusculum a Charterio in V capita divisum est, quam distinctionem Kuehnius recepit. Quorum ratio cum mihi displiceat, numeros in textum non suscipiam, sed in margine adscribam.

Iam si omnia, quae de codicum editionumque ratione exposuimus, diligenter respicimus, hoc conscribere possumus stemma:



Codices igitur P et L, cum ad restituendum textum magnopere depravatum maximi sint momenti, quoad fieri poterit sequemur eorumque lectiones adnotabimus omnes in adnotatione critica, ceterorum fere eas solas, quae emendationem praebent; idem cadit in editiones a b c k. Atque ut ne ex L quidem et P nimis multas in adnotationem inferciamus minutias, hoc loco praemonitum volumus orthographica haud pauca in utroque codice intervenisse menda. Velut legimus in P 1,10 *δισκόλου* 4,4 *ἀνελιπὲς* 6,12 *μαῖνον* 7,5 *κατεϱγασμένην* 11,16 *ὁμοιωειδέσι* 12,5 *ἰλυσπόμενα* 12,15 *ἀπαιτείη* 12,20 *βεβέωσιν* 13,1 et 3 *ὁμολογείη* 13,22 et 23 *πέττεσθαι — πεττομένους* 14,14 *ἀμνειοῦ* 15,20 *ἀναμνησθείτω*. In L legitur 2,17 *εἴδωμεν*

4, 4 ἀνελιπὲς 4, 10 προδιορισμένου 4, 22 ἀνάπειρα 5, 3 ἀπορίαν 6, 12 φολεῦον 9, 16 συνβλαστάνουσα 13, 4 στεραιῶν 13, 22 et 23 πέττεσθαι — πεττομένους 14, 17 ἐξεσυσθαι (sic) 15, 18 ἀποξενοῦτο 17, 4 ἐρίζωται 17, 9 παλάς. — ν ἐφελκυστικὸν quod vocamus in L fere ubique invenitur, cum in P uno loco 4, 9 excepto ante vocales ν ponatur, ante consonantes omittatur, quam rationem ego quoque sequar. — ι mutum in utroque codice omnino non videmus adiectum; semper reperimus ζῶον ζωογονία 4, 17; 14, 2 ζωογονεῖσθαι 15, 14. 15; 17, 24. 25 ῥάδιον 13, 20 ῥαδίως 8, 6 ῥᾶστα (ῥάστα L) 2, 9 ῥαδιουργῆσαι 16, 3 ἀφῇ 11, 1 (ἀφῇ L) ὁρᾷ 10, 14. — Leges de accentus, spiritus, encliticorum usu saepissime non observantur; sic exstat 2, 9 ῥάστα in L 2, 22 et saepius πὺρ in L 9, 6 ἕρκος in L 17, 6 ἴεται in P 4, 2 ἐλλείποντος τινός et 3, 18 ζῶον τὲ praebet uterque codex, ut nonnulla afferam exempla. Duplicem habent accentum 3, 4 et saepius ἅν, 5, 7 δὲ in P. — Quater γλῶττα scribitur in P; bis γλῶσσα (9, 18 et 26), bis γλῶττα (8, 18 et 10, 4) in L. Neque magis verbi γίγνομαι ratio scribendi utrique codici constat. In P ter, in L quater formam γίγνομαι scriptam invenimus: γίγνεσθαι 11, 20 P L, γιγνόμενα 12, 5 LP, γίγνονται 13, 19 L, γιγνόμενον 15, 5 P, reliquis locis formam γίνομαι et semel γινώσκων 17, 17 L. Itaque omnibus locis (exceptis nimirum Hippocraticis) Atticas formas in textu posui.

Ceterum etsi haud paucas depravationes tollere contigit, tamen multa incerta esse et ut omnia in integrum restituantur, multis etiamnunc opus esse emendationibus nequaquam nos fugit. At certe fundamenta iecisse nobis videmur, in quibus alii utilissimam operam praestare possint.

II

Libellus noster in codicibus sine ulla dubitatione inter genuina Galeni scripta recipitur. Primo Aldinae editori[1]) fuit scrupulus, qui commentationem dicebat librum Galeno falso ascriptum. Exemplum huius secuti etiam ceteri editores[2]) spuriis opusculum adnumeraverunt. Neque aliter multi recentioris temporis iudicaverunt viri docti.[3]) Sed fuit etiam, qui acroasin Galeni esse putaret. Kostomiris[4]) huius libri argumentum et sermonem cum commentatione q. i. *Πρὸς Γαῦρον περὶ τοῦ πῶς ἐμψυχοῦται τὰ ἔμβρυα* comparat. Hac in re eius, quasi Galeni esse consensu omnium censeatur, mentionem facit, libellum de quo quaeritur testimonio esse vult; quo demonstretur illam quoque commentationem ad Gaurum missam ex Galeno ducere originem.

Sed ut diligentius quaeramus, num Galeni hoc esse opusculum dici possit, primum quidem ad formam argumentumque comparandum nobis est cum genuinis certisque Galeni scriptis. Atque magna statim conspicitur differentia. Cum Galenus legentium arbitrio iudicioque opera sua permittat, scriptor huius libelli ad eos se vertit qui audiunt. Nam orationem habitam esse docent verba p. 1,11.12 *τῶν εἰς αὐτὸ ῥηθέντων ποιεῖσθαι χρὴ κοινὴν ἀκρόασιν.* Ad certamen facta est, ubi — ut ex verbis p. 1,12.13 *ὅτε γὰρ λέγων ἐγὼ ὑμεῖς τε οἱ κριταὶ* intellegi potest — orator dicebat, auditores vero iudices erant. A medicis domicilium alicubi collocantibus vel medici publici munus petentibus orationem haberi in munere ineundo antiquum fuisse morem comperimus ex Xenophonte, qui in Memorabilibus IV 2,5 eiusmodi orationem in risus deflectens *τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πό-*

---

[1]) cf. ed. oper. IV 19.

[2]) Charter. in ed. op. V 467; cf. Ackermann apud Kuehn, Med. Graec. op. ed. I praef. p. XVIII No. 87 et p. CL.

[3]) Arnim, Stoic. frg. II 192, 33 et II 213, 32; Kalbfleisch in praef. *Πρὸς Γαῦρον* p. 11 *Abhdlg. der Berl. Akad. d. Wiss. 1895 Anhg.*

[4]) Kalbfleisch ibid. p. 5.

λεως ἰατρικὸν ἔργον λαβεῖν pervulgatam usitatamque fuisse hanc institutionem significat. Nonnullae eiusmodi orationes ad nostram manaverunt aetatem, quae insunt in Corpore Hippocratico quod dicitur; atque earum scriptores haud dubium est quin artis rhetoricae fuerint peritissimi, non item medicinae.[1]) Variis medicorum certaminum generibus indices[2]) eorum qui Ephesi in certaminibus vicerunt forte inventi afferunt lucem. Quattuor quae ibi commemorantur certaminum duo ad nostram quaestionem multum prosunt. Horum in alteris, in certaminibus *τοῦ προβλήματος*, cum quaestionis ab arbitris propositae optima solutio approbaretur, in alteris *ἀγῶσι τοῦ συντάγματος* dissertatio cuius argumentum arbitrio petitoris permittebatur, optima praemium accepit. Cum *συντάγμασιν* illis hic quoque libellus aliquatenus comparari potest. Nam hunc ad certamen, ubi a iudicibus examinaretur, compositum esse supra explicavimus. Atque eius argumentum, cum nullo libelli loco arbitrorum mandatu tractari dicatur, originem ex scriptoris optione habuisse puto. Ceterum non commentationem medicam hunc libellum dixeris sed potius demonstrationem vel *ἐπίδειξιν* oratoriam, quod genus quantum scimus a Galeno alienum est.

Scrupuli quos orationis causa occasioque nobis excitant, augentur etiam, si in eius formam inquirimus. Huius enim scriptoris de aliqua re philosophandi ratio magnopere a Galeni ratione differt. Ille cum doctrinam quam explicat subtiliter et acute argumentis probet ex rerum natura sumptis, cum per occasionem etiam, praesertim si de rebus metaphysicis agitur, ignorantiam suam confiteri non vereatur,[3]) huius libelli scriptor aliter se gerit. Placita quae profert quamquam argumentis confirmare studet partim ex mythologia vel historia ductis, maximam partem ex vita

---

1) cf. Diels in Hermae v. 46, 273².

2) cf. J. Keil *Ärzteinschriften aus Ephesus (Jahreshefte des österreich. archäol. Inst. in Wien Bd. VIII Wien 1905)* p. 128 sqq.

3) IV 700; 695; cf. Kalbfleisch l. l. p. 12.

cotidiana, tamen saepe utitur probationis genere, quod parum diligens et accuratum, immo vero stultum et ridiculum est. Ut legibus etiam et insomniis foetus esse animalia ostendi demonstret, praeter historiae personas, Lycurgum, Solonem, Periclem, Pisistratum, Alexandrum, etiam fabulae figuras testatur.[1]) Vel hac re auctoritas tollitur ac vis argumentorum. Sed ipsa quoque utriusque generis pariter sunt inepta argumenta. Absurdum enim est ex terroris speciebus matribus ante partum per somnum visis vel ex aliis *συμβεβηκόσιν* animalia esse foetus concludere.

Porro sententiae in hoc libello prolatae iis repugnant quae in genuinis Galeni operibus inveniuntur. Galenus[2]) cum primum cordis pulsum putet facere animal, hic[3]) generationis momentum idem esse dicit animationis momentum. Semini enim ait praeter naturam etiam animam inesse; eo igitur temporis momento, quo semen in uterum iniciatur, animationem incipi. Deinde orator differt a Galeno docens foetum etiam ore nutriri.[4]) Is enim putat per eam tantum viam foetus nutrimentum sumere, quae per umbilicum ex utero in iecur fert,[5]) per os infantem perfectum tantum post partum nutriri posse.[6]) Neque aliter is qui hunc libellum composuit, respirare contendit[7]) foetus per os, cum apud Galenum[8]) scriptum legamus non per os, sed per vasa umbilici respirationem fieri.

Quod superest, neque in hac commentatione usquam scriptor alias ipsius de foetus natura quaestiones commemorat neque ipsa a Galeno commemoratur. Hac quoque de

---

[1]) 17, 9 sqq.

[2]) *Περὶ σπέρματος* IV 543 sqq.; *Περὶ κυουμένων διαπλάσεως* IV 665 sqq.; 670, 12 sqq.

[3]) p. 9, 15 sqq.

[4]) p. 7, 1 sqq.

[5]) *Περὶ χρείας τῶν μορίων* IV 826 sqq.

[6]) IV 248, 18.

[7]) l. l.

[8]) III 504.

causa dissimile est veri Galenum scriptorem fuisse. Nam ab hoc in omnibus fere operibus saepissime fit mentio suorum librorum.

Deinde utriusque scriptoris respiciendus est loquendi usus. Quod ad hiatum attinet, hanc Galenus sequitur legem ut eum quamvis nonnumquam admittat, tamen quantum commode fieri potest diligenter evitet.[1]) Sed apud hunc non pauca hiatus exempla nobis occurrunt, immo usque quaque summa extat licentia. Admittitur secundum leges hiatus

I. post articuli omnes formas: 2,9 *ἡ οὐσία*; 8,4 *τῇ ὁδῷ*; 12,19 *τὸ εἶναι.*

II. post pronomina: 2,11 *τί ἐστι*; 2,15 *ἑαυτῷ ἔχει.*

III. post particulas *καί, ἤ, μή*: 2,20 *καὶ ὕδατος*; 13,3 *ἢ εἰ*; 4,16 *μὴ ἄλλως.*

IV. post *περί* praepositionem: 4,9 *περὶ ἀνθρώπου.*

V. post verborum formas in *αι* exeuntes: 4,2 *παρεσχηκέναι ἐλλείποντος.*

VI. post interpunctionem et in pausa orationis: 1,17 *Πλάτωνα, ἔστω*; 1,7 *ποιούμενοι οὐδέν.*

Non enumero eos hiatus qui elisione facile possunt tolli velut 9,21 *γε ὑπόκειται*; 15,17 *ἀπὸ Ἀσκληπιοῦ.*

Sed praeter haec tot hic libellus habet hiatus exempla, ut vel hanc ob rem Galeni non sit putandus. Hiatus ultra illas regulas quae a viris doctis in Pergameni scriptis investigatae sunt, progrediuntur hi:

I. ante articulum: 2,7 *εὐδηλοτέρα ἡ*; 14,1 *βυθιωτέρα ἡ*; 18,8.9 *γινέσθω ὁ.*

II. ante pronomen: 16,2 *ῥίζα αὐτῷ.*

III. ante praepositiones: 6,21 *διοικουμένου ὑπὸ*; 8,9 *ὀλίγου εἰς*; 11,24 *αὔξάνει ἐν.*

---

[1]) A. Minor, De Galeni libris *Π. δυσπνοίας.* Diss. Marpurg. 1911 p. 48 sq.; Fr. Albrecht, Gal. libellus An in arteriis natura sanguis contineatur. Diss. Marpurg. 1911 p. XVII sqq.

IV. ante *ὡς*: 15,17 *Ἀσκληπιοῦ ὡς*.
V. post *ἤδη*: 16,17 *ἤδη ὄντα*.
VI. post particulas: 9,18 *μήπω ὀφθαλμός*; 17,22.23 *οὔπω Ὀλυμπιάς*.
VII. post nomina: 1,6 *μήτρᾳ ἀμφίβολος*; 3,13 *ἀέρι ἐκτεινόμενος*; 5,4 *γενέσει ὑγιὲς*; 12,4.5 *ὕλῃ ὁρῶντες*; 14,9 *οὐραχῷ ὑγρόν*.

Huc accedit quod aliae quoque quae cadunt in Galenum normae non diligenter sunt observatae. Pro explorato possumus habere adiectiva *πᾶς* et *ἅπας* ita usurpari a Galeno, ut *πᾶς* post vocales, *ἅπας* post consonantes ponatur.[1]) In hac commentatione *πᾶς* post vocales invenitur quater, *ἅπας* post consonantes semel. Locis vero septem *πᾶς* diversis in numeris et casibus post consonantes reperitur: 2,2 *εἰς πάντα* 11,9 *τῆς πάσης* 11,21 *πρὸς πάντα* 12,15 *τὴν πάντα* 17,1 *θεοῖς πάντα*.

In usu hiatus quantopere scriptor a Galeno dissideat, ex collatione cognosci potest inter hunc et genuinum pari fere magnitudine libellum Pergameni facta. Contra commentationis *Εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός* usum Galenus in libello *Εἰ κατὰ φύσιν ἐν ἀρτηρίαις αἷμα περιέχεται* hiatus quantum fieri potest vitare studet. Saepissime, ut vocalium concursum effugiat, pleniores eiusdem significationis formas adhibet pro brevioribus et nonnumquam vocabula, praecipue praepositiones, substituit forma quidem diversa, sed significatione congruentia iis quae hiatum efficerent.[2]) Ab illis de adiectivorum *πᾶς* et *ἅπας* usu praeceptis apud Galenum quattuor tantum dissentiunt loci, quorum duo pausa intercedente excusantur,[3]) hic sex invenimus. In acroasi hiatus locis 16 habet aliquid offensionis, in Pergameni libello hi in normas peccantes reperiuntur hiatus: 17,12 *αἱ ἀρτηρίαι αἷμα* et 1,13 *ἑπομένου ἐν* (loco corrupto).[4])

---

[1]) Diels in *Göttinger gelehrte Anzeigen* 1894 p. 297 sqq.; Kalbfleisch in Inst. log. praef. p. VII; Albrecht l. l. p. XVIII.
[2]) cf. Albrecht l. l. p. XVIII.
[3]) ibidem. [4]) ibid. p. XIX.

Quae cum ita sint, Galenus huius commentationis scriptor putari non potest, quamvis ei attributa sit etiam a Michaele Psello.[1]) Ad hanc enim referendum esse apparet quod dicit in *Διδασκαλίᾳ παντοδαπῇ*: *Τρισὶν ἐνέτυχον μονοβίβλοις* (sic cum codice musei Brit. Addit. 34060 scribendum esse a Carolo Kalbfleisch annotatum video) *περὶ τούτου τοῦ ζητήματος, Ἱπποκράτους Πορφυρίου Γαληνοῦ, ὧν ὁ μὲν Ἱπποκράτης καὶ Γαληνὸς ζῷον αὐτό φασιν εἶναι ἐν τῇ γαστρὶ καὶ κινεῖσθαι ἐν τῇ γαστρὶ ὑπὸ ψυχῆς, τὸ μὲν ἄλογον τῆς ἀλόγου, τὸ δὲ λογικὸν τῆς λογικῆς, τρέφεσθαί τε ἐν τῇ μήτρᾳ διὰ τοῦ στόματος· εἶναι γὰρ ἐν ταύτῃ θηλάς τινας καὶ στόματα δι' ὧν τρέφεται.*

Cui opusculum re vera debeat originem incertum est; nullas ex quibus de nomine scriptoris conici possit ansas videtur praebere; neque magis quo tempore fuerit et quem locum tenuerit orator nunc quidem possum dicere;[2]) sed de his quaestionibus alia occasione propediem actum iri spero. Interim inquiram, unde opiniones in hac oratione prolatae repetendae sint. Utrum animal sit foetus necne, hanc quaestionem quamquam multi medici et philosophi[3]) scrutati sunt, tamen incertam reliquerunt, cum alius ad aliam accederet sententiam.[4]) Platoni[5]) tribuebatur quod noster quoque sentit, *ζῷον εἶναι τὸ ἔμβρυον*, moveri, ali, augeri.[6]) Foetum ore nutriri ut huius[7]) ita aliorum[8]) opinio est: *Δημόκριτος*

[1]) cf. Kalbfleisch in praef. edit. *Πρὸς Γαῦρον περὶ τοῦ πῶς ἐμψυχοῦται τὰ ἔμβρυα* p. 23.

[2]) Asclepiadem Bithynicum respici, ut viri docti opinantur, falsum est, cum nullo loco de Asclepiade, sed semper de Asclepiadis tantum sermo sit. Confirmatur id codice Parisino 3035, ubi exstat 1, 3 *τοῖς Ἀσκληπιάδαις*; cf. de hoc Kalbfleisch l. l. p. 11 ann. 1.

[3]) Kalbfleisch ibid. p. 33, 4 sqq.

[4]) Ps. Galen. XIX 451 sq.

[5]) Galen. XIX 329.

[6]) p. 7, 1 sqq.

[7]) ibid.

[8]) Hippocr. VIII 592 sqq.; de Alcmaeone Rufus apud Orib. III 156; aliter Aet. p. 426, 28 D.

καὶ Ἐπίκουρος τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ διὰ τοῦ στόματος τρέφεσθαι ὑπολαμβάνουσιν, et Ἀλκμαίων οἴεται ὅτι ἐν ταῖς μήτραις ὂν τὸ παιδίον ἤσθιεν στόματι. Quasi μικρὸς κόσμος describitur homo ab antiquis physicis[1]): τὸ ζῷον οἷον μικρόν τινα κόσμον εἶναί φασιν ἄνδρες παλαιοὶ περὶ φύσεως ἱκανοί neque aliter ab aliis.[2]) Ex Aristotele vel ex eius sectatoribus[3]) oritur illa definitio ζῷον ἐστὶν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική,[4]) cum ab Stoicis nobis repetenda sint causa et fons de mundo doctrinae[5]): κόσμος τοίνυν ἐστὶν σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος καὶ τὸ διῆκον ⟨ἔχον α⟩ διὰ πάντων αὐτῶν ἀρχηγὸν καὶ πρωτόγονον πνεῦμα, ὅπερ καλοῦσι παῖδες φιλοσόφων ἢ ψυχὴν ἢ μονάδα ἢ ἄτομον ἢ πῦρ ἢ ὁμωνύμως τῷ γένει πνεῦμα τὸ πρῶτον usque ad ζῷόν τε γὰρ πρῶτον καὶ ἔμπνουν τε καὶ ἔννουν ὅδε ὁ κόσμος καὶ τότε ἦν ὡς καὶ νῦν φαίνεται.[6]) Ex horum schola emanaverunt etiam verba μόριον γὰρ καὶ ἀπόσπασμα ὂν τοῦ μεγάλου ζῴου, τοῦ κόσμου, μένον μὲν ἐν μυχοῖς καὶ φωλεῦον συγκρίσεως ἐπέχει (scil. τὸ σπέρμα) λόγον, διακριθὲν δὲ καὶ γενόμενον ἔξω τούτου τοῦ βάθους οἷον χάους ἀσπάζεται τὴν ὁμόφυλον καὶ ὁμοίαν φύσιν ταῖς τῆς ἐνεργείαις πράξεσιν.[7]) Platonis sententias proferri in iis

---

[1]) Gal. III 241; David Prol. philos. πρ. ιβ' (cf. Brand. Schol. p. 14b12); Arist. phys. Θ 2. 252b26; Nechepso fr. 25 Riess.

[2]) Philo p. 673 D; Cosmas Ind. de mundo p. 289.

[3]) Porphyr. Isag. et in Arist. categ. comment. (Busse) 10, 6; 63, 12; 68, 24.

[4]) p. 2, 12. 13.

[5]) p. 2, 19 sqq.

[6]) Arnim, Stoicorum frg. II p. 192, 35. Scriptoris ingenium quam non ad philosophiam fuerit aptum, docent confusae hic notiones inter se contrariae μονάς et ἄτομον. Monada sane is τὸ διῆκον διὰ πάντων ἀρχηγὸν καὶ πρωτόγονον πνεῦμα poterat dicere, quoniam μονάς hoc loco secundum veterum philosophorum placita principium quod cogitatur, species omnium rerum intellegitur, non ἄτομον, quo vocabulo corpora individua, quasi semina corporea significantur.

[7]) Arnim l. l. II 213, 32.

quae de anima exponuntur, facile intellegimus, si utriusque verba componimus:

p. 11, 6 sqq.

θνητὸν καὶ γεῶδες ἡ φύσις καὶ διανοίας ἐκτός ἐστιν, ἣ οὔτε λογισμὸν ἔχει τήν τε θνητὴν μόνην οἶδε περίοδον τήν τε εὔφθαρτον τάξιν εἴληφεν. ἡ ψυχὴ δὲ ἀπόῤῥοια μὲν τῆς πάσης ψυχῆς ⟨οὖσα⟩ καὶ τῆς οὐρανίου χορείας ἐπιστήμης ἀντιλαμβάνεται, ἀεὶ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τὸ ὅμοιον ἐπιγινομένη ὁδὸν ὑπερβαίνει μὲν γῆν, τὴν ⟨δ'⟩ ἐν ὕδατι πλάνην ἀποστρέφεται, καὶ ὑπεραναβαίνει τὸν ἀέρα καὶ πυρὸς ἀνωτέρω γίγνεται καὶ τῆς οὐρανίου θεότητος τυγχάνει καὶ τὸν ὑπερουράνιον πολλάκις βλέπει τόπον, συμπαραστατεῖ ⟨τε⟩ τῷ τῶν ὅλων δεσπότῃ, περίοδός ⟨τε⟩ τῶν ἄνω γίγνεται. πολλάκις ⟨τοίνυν⟩ τοῖς αὐτῇ ὁμοιοειδέσι ⟨ἐπι⟩τυγχάνει ⟨καὶ⟩ οἶδε κἂν ἐν σώματι γίγνηται πόθεν ἐστὶ κτἕ.

Platon. Phaedo p. 81 A.

οὐκοῦν οὕτω μὲν ἔχουσα εἰς τὸ ὅμοιον αὐτῇ τὸ ἀειδὲς ἀπέρχεται, τὸ θεῖόν τε καὶ ἀθάνατον καὶ φρόνιμον, οἷ ἀφικομένῃ ὑπάρχει αὐτῇ εὐδαίμονι εἶναι, πλάνης καὶ ἀνοίας καὶ φόβων καὶ ἀγρίων ἐρώτων καὶ τῶν ἄλλων κακῶν τῶν ἀνθρωπείων ἀπηλλαγμένῃ, ... ὡς ἀληθῶς τὸν λοιπὸν χρόνον μετὰ τῶν θεῶν διάγουσα; 80 A ποτέρῳ οὖν ἡ ψυχὴ ἔοικεν; δῆλα δή, ..., ὅτι ἡ μὲν ψυχὴ τῷ θείῳ, τὸ δὲ σῶμα τῷ θνητῷ. σκόπει δή, ... εἰ ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων τάδε ἡμῖν ξυμβαίνει, τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀεὶ ὡσαύτως κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν, τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλυτῷ καὶ μηδέποτε κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον αὖ εἶναι σῶμα. Phaedr. 246 B πᾶσα ἡ ψυχὴ παντὸς ἐπιμελεῖται τοῦ ἀψύχου, πάντα δὲ οὐρανὸν περιπολεῖ, ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις εἴδεσι γιγνομένη· τελέα μὲν οὖν οὖσα καὶ ἐπτερωμένη μετεωροπορεῖ τε καὶ πάντα τὸν κόσμον διοικεῖ; ibid. 248 A ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν, καὶ συμπεριηνέχθη τὴν περιφοράν κτἕ.

Adde quod scriptor non aliter atque Galenus identidem Hippocratem affert opinionum testem.[1]

[1] p. 4, 14; 5, 13; 7, 1. 17; 12, 8; apud Galenum cf. XIX 195; ibid. 492 sq.

Atque hae ex variis scriptoribus congestae graviter et magna vi explicantur sententiae. Ut toti acroasi quaedam doctrinae detur species, loci saepe ex physicis philosophisque petiti afferuntur[1]) et philosophi viri regendae civitatis periti citantur.[2]) Ea res rationem consuetudinemque sophistarum in memoriam reducit.[3]) Sed plura atque certiora non habeo dicere.

Ad extremum quas variae recentioris aetatis manus ad codicem Laurentianum fecerunt annotationes afferantur, quas omnes fere a clerico Christiano haud indocto factas esse facile intelleges:

p. 1,16 supra *συνοπαδός*] *ἤτοι ἴσος τῷ πατρὶ ὁ λόγος*, in margine inferiore *ὀπαδὸς κατὰ ἀνθρωπότητα ὁ υἱὸς τοῦ πατρός*, praeterea ibidem legitur: *χαίροις, Γαληνέ, θεὸν ἀληθῶς πατέρα τοῦ παντὸς δοξάζων καὶ τὸν αὐτοῦ υἱὸν μονογενῆ τιμῶν ἀληθῶς.*

p. 2,5 sqq. in marg. superiore: *ση(μείωσαι)· ὅπως τὰ ἀνθρώπεια σώματα ἐκ τοῦ καθόλου κόσμου τὴν ἐπιρροὴν ἔχομεν.*

p. 2,22 *παῖδες*] in mg. *Πλατωνικὸν δόγμα.*

p. 3,11 *σκότους*] *ἐκ τοῦ Μωσέως τοῦτο· 'ἡ δὲ γῆ ἦν ἀόρατος καὶ ἀκατασκεύαστος, καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου'* (Gen. 1,2).

p. 3,18 sqq. supra *πλατωνίζεις, Γαληνέ, κακῶς ποιῶν.*

p. 4,17 sqq. *ἐνταῦθα ὁ Γαληνὸς ἱπποκρατίζει.*

p. 6,7 *ση(μείωσαι) ὅπως τὸ καταβληθὲν εἰς τὰς μήτρας σπέρμα οὐ ζῷον λέγεται, ἀλλὰ δυνάμει λέγεται εἶναι ζῷον.*

p. 7,4 sqq. *καὶ δῆλον ὅτι ὡς* (sic) *ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ φῶς, ἑπτὰ ἡμέρας διακρίνει περίττωμα μέλαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν κοτυληδόνων, ἀφ' ὧν τὸ βρέφος ἐντὸς τῆς μήτρας ἐθήλαζε.*

---

[1]) p. 1,13 et 17; 4,14; 5,13; 7,1. 3; 12,8; 14,17.

[2]) p. 17,9 sqq.; 17,20 sqq.

[3]) Kalbfleisch l. l. p. 11.

p. 7, 5 sqq. in marg. superiore: *ση(μείωσαι) ὅπως τὴν τροφὴν ἣν λαμβάνει τὸ ἔμβρυον δίχα* (ex *ἀπὸ* corr.) *στόματος αὐτοῦ ἐκ τῶν κοτυληδόνων τῆς μήτρας, κατειργασμένην εἰς αἷμα λαμβάνει καὶ πεπεμμένην τελείως, καὶ οὐ περίττωμα ἔχει ἐκ* (corr. ex *ἐπὶ*) *ταύτης τὸ ἔμβρυον.*

ibid. in marg. sinistro: *ση(μείωσαι) ὅπως τὸ ἔμβρυον κατειργασμένην τροφὴν λαμβάνει ἐκ τῶν τῆς μητρὸς* (immo *μήτρας*) *κοτυληδόνων, καὶ οὐ περίττωμά τι γεννᾶται ἐκ τούτου, ἐπειδὴ τελείαν τροφὴν καὶ κατειργασμένην λαμβάνει τὸ ἔμβρυον.*

p. 7, 13 (8, 2. 3) *ση(μείωσαι) ὅπως τρέφεται τὸ ἔμβρυον καὶ διὰ στόματος καὶ δι᾽ ὀμφαλοῦ.*

p. 8, 22 *ση(μείωσαι) ὅπως ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἵδρυται.*

p. 8, 24 sqq. *ση(μείωσαι) ὡς ἅμα τῷ σπέρματι καὶ ἡ ψυχὴ ἐν ἐμβρύῳ εἰσέρχεται* (sic, item infra). Subter ab alia manu: *κακῶς δοξάζων, ἀλλὰ μετὰ μ| ἡμέρας* (cf. p. VI).

p. 9, 1 *χαίροις, Γαληνέ, θεὸν δημιουργὸν τοῦ παντὸς ἑκὼν ἄκων ὁμολογῶν, εἰ μὴ τὸ μετὰ ταῦτα ληρεῖς· οὐχ ὡς ἅμα, ἀλλὰ μετὰ τὰς τεσσαράκοντα ἡμέρας, ὡς ὁ ἀληθὴς λόγος καὶ ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν ἐβεβαίωσε, τὴν ψυχὴν ἐν ἐμβρύῳ εἰσέρχεσθαι.*

p. 9, 16 sqq. *ση(μείωσαι) ὅπως τέσσαρά εἰσιν οἰκητήρια ψυχῆς, συ⟨μ⟩βλαστάνονται γὰρ ταῦτα εἰς αὔξησιν ἅμα τῷ τῆς ψυχῆς πνεύματι.*

p. 10, 6 *ση(μείωσαι) ὡς τὸ ἀναφύσημα* (supra vers. *ἀναπνεῖν*) *ψυχῆς ἐστιν καὶ οὐ φύσεως.*

p. 11, 9 sqq. *ληρεῖς κατὰ τοῦτο, Γαληνέ, καὶ οὔτε ψυχὴ ἔστι τις καθόλου οὔτε ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ἐκ τῆς καθόλου* (hic adscr. *ψυχῆς* al. atramento).

p. 11, 17. 18 *σύνεστι*] *χαίροις, Γαληνὲ χριστιανικώτατε.*

p. 16, 24 sqq. *ἤτοι ὁ τρισυπόστατος θεός: χαίροις, Γαληνέ, θεὸν ἄκων ἑκὼν ὁμολογεῖς* (*εῖς* al. atr. factum ex *ῶν*).

Notae

L	=	Laurentianus 74, 3	saec. XII
P	=	Parisinus 3035	„ XIV
Q	=	Parisinus 2164	„ XVI
V	=	Venetus Marc. app. cl. V 4	„ XV

a = Aldina editio
b = Basileensis editio
c = Charteriana „
k = Kuehniana „

Ar = Arnim
Kf = Kalbfleisch [1]
Wg = Wagner [1]

[1]) Inter emendationes et supplementa quibus meum nomen apposui multa insunt, quae magistri mei auxilio inveni.

[Γαληνοῦ]
Εἰ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός

cap. I k XIX 158

Ὅπερ φυσικοῖς καὶ πᾶσι φιλοσόφοις παρέχει μέχρι τῆς τήμερον περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως ζήτησιν, τοῦτο τοῖς Ἀσκληπιάδαις καὶ τοῖς τούτων ἐκγόνοις ἡ τοῦ γιγνομένου καὶ συνισταμένου βρέφους ἐν μήτρᾳ ἀμφίβολος ἔννοια. ὡς γὰρ οἱ τοῦ ὅλου τὴν ἔρευναν ποιούμενοι οὐδὲν σαφῶς ὡρίσαντο πότερον ζῷον ἢ μή, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οἱ τῆς τέχνης τῆς ἰατρικῆς προϊστάμενοι ἀόριστον τὸν ὑπὲρ τοῦ φυομένου παιδίου παρέδοσαν λόγον. || ὡς οὖν δυσκόλου καὶ δυσκαταλήπτου ⟨ὄντος⟩ k 159 καὶ μήπω στάσιν εἰληφότος ⟨τοῦ⟩ πράγματος, τῶν εἰς αὐτὸ ῥηθέντων ποιεῖσθαι χρὴ κοινὴν ἀκρόασιν. ὅ τε γὰρ λέγων ἐγὼ ὑμεῖς τε οἱ κριταὶ φύσεως ἀνθρωπίνης κατὰ τὸν Σωκράτην λελόγχαμεν· διόπερ μᾶλλον ἀγαπᾶν χρὴ τὰ λεγόμενα ἢ πέρα τοῦ προσήκοντος ἐπιζητεῖν. τὰ γὰρ ὑπεράνω τοῦ προκειμένου καὶ πρῶτα θεὸς οἶδε καὶ ὁ τούτου συνοπαδὸς ‛καὶ ἀνδρῶν, ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ' κατὰ τὸν Πλάτωνα. ἔστω δὴ φιλία τε ἅμα ⟨καὶ εὔνοια παρ' ὑμῖν⟩ καὶ μὴ φθόνος ἢ ὕβρις ὑπο⟨στάντων⟩ τῷ τὰ τοι-

---

13. 14 Plat. Theaet. 149 B ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀσθενεστέρα ἢ λαβεῖν τέχνην ὧν ἂν ᾖ ἄπειρος. Tim. 90 C καθ' ὅσον . . μετασχεῖν ἀνθρωπίνη φύσις ἀθανασίας ἐνδέχεται.

15 sqq. Tim. 53 D τὰς δ' ἔτι τούτων ἀρχὰς ἄνωθεν θεὸς οἶδε καὶ ἀνδρῶν ὃς ἂν ἐκείνῳ φίλος ᾖ. Phaedr. 248 C ψυχὴ θεῷ ξυνοπαδὸς γενομένη.

---

2 γαστρὸς L: γαστέρα P 5 ἀσκληπιάδαις P: ἀσκληπιά (δ supra) L: ἀσκληπιάδου ctt. ἐκγόνοις P: ἐγγόνοις L 10 ⟨ὄντος⟩ Wg 11 ⟨τοῦ⟩ Wg 12 ποιεῖσθαι P: ποιήσασθαι L 13 οἱ L: om. P 13 λελόγχαμεν L: λελάχαμεν P 15 πρῶτα P: πρῶ (τ supra) L[1]: supra τ add. ος L[2] 17. 18 ⟨ ⟩ Wg

αὖτα πειρωμένῳ. οὕτω γὰρ ἂν ἡμεῖς τε φιλικώτερον προΐοιμεν εἰς τὰ τοιαῦτα χωρία, ὑμεῖς θ' ἕξετε τὴν διὰ παντὸς εἰς πάντα αἰώνιον εὔνοιαν καὶ τὴν πρὸς τὸ ὁμόφυλον ἀνεπίφθονον ἀρετήν.

Ἀλλὰ γὰρ ὥσπερ περὶ σμικροῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου μέλλοντες λέγειν τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοῦ μεγάλου ποιησώμεθα, οὗπερ οἷον δάνεισμα καὶ μόριον ὑπάρχομεν. προκατασκευασθείσης δὲ παρ' ἡμῖν τῆς περὶ τοῦτον φύσεως εὐδηλοτέρα ἡ ἀνθρώπειος γενήσεται σύστασις. περὶ αὐτοῦ δὴ πρότερον τοῦ ὅ τι ποτ'
k 160 ἐστὶν ὁ κόσμος ὁρισώ||μεθα. συστήσεται γὰρ ῥᾷστα ἡ οὐσία τοῦ [ὅλου] ὅρου τὸ πᾶν σημήναντος. πρὸ δὲ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ τί ἐστι ζῷον εἴπωμεν, ἵνα τοῦ ὅρου τὸ προκείμενον ἐπαγγειλαμένου φανῇ τὰ τῆς φύσεως τοῦ παντὸς σπέρματα. ζῷον τοίνυν ἐστὶν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική [τοῦ γένους πάντων τῶν ὑπ' αὐτῷ κατηγορουμένου· μέχρι μὲν οὖν ⟨ἂν⟩ ἁπλῶς τοιοῦτο λέγηται, πάντα περιλαβὸν ἐν ἑαυτῷ ἔχει· ἐπειδὰν δὲ τὸ εἰδοποιοῦν ἑκάστῳ προστεθῇ [τὸ] διάφορον, ἐδείχθη γένος εἰς εἴδη μεριζόμενον]. ἴδωμεν οὖν εἰ ζῷόν ἐστιν ὁ κόσμος καὶ εἴτε τὴν ἀρχὴν ἐγένετο εἴτ' αὖ πάλιν τὴν ὁλόκληρον ἐπέσχε φύσιν. κόσμος τοίνυν ἐστὶ σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν μεταξὺ φύσεων καὶ ὕδατος καὶ ἀέρος, καὶ τὸ διῆκον ⟨ἔχον⟩ διὰ πάντων αὐτῶν ἀρχηγὸν καὶ πρωτόγονον πνεῦμα, ὅπερ καλοῦσι παῖδες φιλοσόφων ἢ ψυχὴν ἢ μονάδα ἢ ἄτομον ἢ πῦρ ἢ

---

1 τῷ — πειρωμένῳ Wg: τῶν — πειρωμένων LP ἡμεῖς ex ὑμεῖς corr. pr. m. L 2 θ' Wg: δ' LP 5 ποιησώμεθα P: ποιησόμεθα L 6 μόριον P: μόρια L 7 περὶ τοῦτον Wg: περὶ τούτου LP 7. 8 ἀνθρώπειος P: ἀνθρώ$^{\pi}$ L: ἀνθρωπεία VQ 9 ὁρισώμεθα P: ὁρισόμεθα L 10 ὅλου del. Kf σημήναντος P: σημάναντος L 11 τὸ προκείμενον P: τοῦ προκειμένου L 13 sqq. Wg inclusit 13 τοῦ γένους — κατηγορουμένου Wg: τῷ γένει — κατηγορουμένων LP 14 ἂν hoc loco add. Wg: om. LP: post λέγεται in VQ legitur 15 περιλαβὸν Kf: περιλαβὼν LP 16 τὸ del. Kf διάφορον P: διαφέρον L 17 εἴτε Wg: εἴ γε LP 18 εἴτ' Wg: εἰτ' LP post ἀρχὴν add. Ar μὴ ἐπέσχε Ar: ἐπεῖχε LP 19. 20 τῶν μεταξὺ φύσεων a: τῶν μεταξὺ φύσεως P: τὰ μ. φύσεως L 20 post φύσεων statuit Ar lacunam, quam ita explendam esse putavit: ἔμψυχον δ' ἂν εἴη καὶ ζῷον, μετὰ γῆς (?) ὅλης φύσεως ⟨ἔχον⟩ a: om. codd.: 'locus nondum sanatus' Kf 22 ἢ ἄτομον secludit Ar

*ὁμωνύμως τῷ γένει πνεῦμα πρῶτον. ταῦτα δὲ ἦν μὲν καὶ πρὸ
τοῦ ταύτην ἔχειν τὴν ἐπωνυμίαν, ἀλλὰ τότε μὲν ἄκριτα ἦν καὶ
ἀδιάλλακτα καὶ ὥς φασί τινες || ὕλην εἶχε τοὔνομα, κόσμος δὲ* k 161
*νῦν διὰ τὸ δρᾶν ἐμμελῶς καὶ εὐτάκτως καὶ ὡς ἂν ἐν ῥυθμῷ
καὶ κόσμῳ ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν· ἀκινήτους γὰρ ἐγὼ φήσαιμ᾽
ἂν εἶναι καὶ λίθοις παραπλησίους τοὺς ἀκίνητον τοῦτο λέγοντας
τὸ πᾶν. ἐξ ὅλων οὖν ὁ κόσμος ὅλος ἥρμοσται καὶ ἐκ τελείων
τέλειος καὶ ἐξ αὐτοτελῶν ἀνενδεής, καὶ ἦν καὶ ἔσται κινού-
μενον ζῷον. ἀλλὰ τότε μὲν συνεσπειραμένην τὴν ⟨τὸν⟩ τοῦ
παντὸς ἔχουσαν λόγον δύναμιν ἐκέκτητο, διακριθεὶς δὲ καὶ τοῦ
σκότους προελθὼν τὴν οἰκείαν τῶν σπερμάτων ἀρετὴν ἔδειξεν,
ἔνθα μὲν γῆ φαινόμενος, ἔνθα δ᾽ ὕδωρ, ὅπου δὲ πῦρ, ⟨ὅπου
δὲ αἰθὴρ⟩ σὺν ἀέρι ἐκτεινόμενος πανταχοῦ τῷ τῆς αὐξήσεως
τρόπῳ τῇ τῶν στοιχείων φύσει, φωτίζων τὸ ὅλον οἷον ὀφθαλ-
μοῖς ἡλίῳ καὶ σελήνῃ, καὶ τῇ τούτων διαυγεῖ καὶ λαμπρᾷ στιλ-
πνότητι κινήσει πάσῃ ποδηγὸς γενόμενος. συνεκέκρατο γὰρ αὐτῷ
καὶ οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἔτι γινομένῳ καὶ τὴν πρώτην συνισταμένῳ
φύσιν. ζῷον [τε] γὰρ πρῶτον καὶ ἔμπνουν τε καὶ ἔννουν ὅδε ὁ
κόσμος καὶ τότε ἦν ὡς καὶ νῦν φαίνεται. ὥσπερ οὖν οὐκ ἄν
τις τολμήσας εἴποι μὴ ζῷον αὐτόν, ἡνίκα || ἐκυΐσκετο (ἀπεδεί-* k 162
*ξαμεν γὰρ ὡς ἐξ ὅλων ὅλος καὶ ὡς ἐκ τελείων τέλειος· πῶς
γὰρ ἂν τὰ ὁλοτελῆ παρείχετο μὴ ὢν ὅλος;), οὕτως οὐδὲ τὸ κατὰ
γαστρὸς μὴ ζῷον εἴποι τις ἄν. ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ χαλκουργὸς
ἢ ὁ σιδηρεὺς ἢ ὁ ἀνδριαντουργὸς ἢ ὁ ναυπηγὸς ἤ τις τῶν*

---

2 *τοῦ* P: *τοῦτον* L 3 *κόσμος* P: *κόσμον* L 4 *δρᾶν ἐμμελῶς* P: *ποιεῖν εὐμελῶς* L 5 *ἐγὼ φήσαιμ᾽ ἂν* P: *ἡγη (σομαι εἶναι* perierunt) L[1]: in mg. *ἡγήσομαι εἶναι καὶ λίθοις παραπλησίως* L[2] 6 *παραπλησίους* P: *παραπλησίως* L 7 *ὅλος* P: om. L 9 *συνεσπειραμένην* P: *ἐσπαρμένην καὶ* L: ⟨*ἐν*⟩*εσπαρμένην* Ar ⟨—⟩ Kf 10 *λόγον* Ar: *λόγου* LP 12 post *πῦρ* lacunam statuit Ar: ⟨—⟩ Wg 14 suppletur *ἐν* ante *τῇ* ab Arnim 15 *διαυγεῖ καὶ λαμπρᾷ* Ar: *διαυγεία καὶ τῇ λαμπρᾶ* P: *τῇ* post *καὶ* om. L 16 *ποδηγὸς* P: *ὁδηγὸς* L 17 *οὗτος* P: *οὗ*ᵗ L *ἔτι γινομένῳ* Ar: *ἐπιγινομένῳ* codd. 18 *τε* seclusi *πρῶτον καὶ* VQ: *καὶ* om. LP 19 *ὡς* P: om. L ʽrecte, opinorʼ Kf 20 *ἐκυΐσκετο* L: *διεκυΐσκετο* P 22 *τὰ ὁλοτελῆ* P: *τὰ* om. L *οὕτως οὐδὲ τὸ* P: *οὗ*ᵗ *δὲ καὶ τὸ* L: *οὕτω καὶ τὸ* ctt. 23 *γὰρ* P: om. L *χαλκουργὸς* L: *χαλκουργεὺς* P 24 *ἢ ὁ ναυπηγὸς* L: om. P

ὁμοίων οὐκ ἂν λέγοιτο τέλειόν τι τῶν ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁλόκληρον παρεσχηκέναι ἐλλείποντός τινος ἢ τῷ ἀνδριάντι ποδὸς ἢ χειρὸς ἢ τῇ μαχαίρᾳ τῆς ἀκμῆς ἢ τῷ σκάφει τοῦ πηδαλίου, τὸ δ' ἀνελλιπὲς καὶ τοῖς ἅπασιν ἀπηρτισμένον, ἡνίκα λείπει μηδέν, τέλειόν ἐστιν, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ κόσμος καὶ τὸ κατὰ γαστρὸς οὐκ ἄν ποτε τὸν τέλειον ἐπέσχε λόγον, εἰ μὴ τότε, ὅτε πρῶτον τοῦ εἶναι μετελάμβανεν, τὴν τοῦ παντὸς ἀνεδέξατο οὐσίαν.

cap. II Ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅτι ἦν ζῷον ὁ κόσμος καὶ διὰ τοῦτο νῦν ἐστιν εἰρηκότες ἐπὶ τὸν περὶ ἀνθρώπου τοῦ μετ' αὐτὸν κόσμου δευτέρου μετέλθωμεν λόγον, προδιωρισμένου ἡμῖν τοῦ ὅτι ἐστὶ
k 163 ζῷον, καὶ δείξωμεν ὅτι ‖ τὴν τοῦ ζῴου παρείχετο χρείαν, ὅτε ἦν καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ τὸ παιδίον, εἰρηκότος γε δὴ καὶ προθεσπίζοντος καὶ προκηρύττοντος οἷον ἐκ Δελφικοῦ τρίποδος ⟨τοῦτο⟩ τοῦ τῶν Ἀσκληπιαδῶν Ἱπποκράτους. τὴν γὰρ πρώτην καταβολὴν αὐτοῦ καὶ οἱονεὶ ζωότητα συνίστησιν ἀπὸ τῶν ὅλων, εἰδὼς μὴ ἄλλως δυνήσεσθαι τὸ αὐτοτελὲς παρασχεῖν, εἰ μὴ τὴν ἀπὸ τῶν τελείων ζῳογονίαν λάβοι. ʽἔρχεται γὰρ ὁ γόνοςʼ, φησίν, ʽἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἀπὸ μὲν τῶν ὑγιεινῶν ὑγιεινός, ἀπὸ δὲ τῶν νοσερῶν νοσερόςʼ. ἀπὸ παντὸς εἶπεν οὖν μέρους καὶ ὅλον ἐξ ὅλων· καὶ τοσοῦτον ἐδέησε τοῦ μὴ ζῷον εἰπεῖν, ὥστε καὶ ἀπελύσατο τὰ ἐγκλήματα τοῦ φήσαντος ἂν πρὸς αὐτὸν τὰ ἀνάπηρα μὴ εἶναι τέλεια. βουλόμενος γὰρ μὴ ἀμφίβολ⟨ον⟩

17 Hippocrat. *Π. ἀέρ. ὑδ. τόπ.* 14 (II 60 Littré) *ὁ γὰρ γόνος πανταχόθεν ἔρχεται ἀπό τε τῶν ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς τοῦ σώματος ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός.* cf. etiam *Π. ἱερ. νόσ.* 2 (VI 364 L.) *ὁ γόνος ἔρχεται πάντοθεν τοῦ σώματος ἀπό τε τῶν ὑγιηρῶν ὑγιηρὸς ἀπό τε τῶν νοσερῶν νοσερός.* *Π. γον.* 1 (VII 470 L.) *ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος.*

---

1 *τι τῶν* L: *τι τὸ* P 2 *ποδὸς ἢ χειρὸς* P: *χειρὸς ἢ ποδὸς* L 4 *ἡνίκα λείπει μηδέν* verba suspecta 6 *γαστρὸς* L: *γαστέρα* P *ἐπέσχε* Ar: *ἔπασχε* LP 6. 7 *ὅτε πρῶτον* L: *πρῶτον ὅτε* P 7 *μετελάμβανεν* Ar: *μεταλαμβάνον* P: *μεταλαμβάνων* L 8 *γὰρ* P: om. L *ζῶον ὁ κόσμος* P: *ὁ κόσμος ζῶον* L 9 *τὸν περὶ* L: *τοῦ* P 10 *τοῦ ὅτι* P: om. L 11 *δείξωμεν* Wg: *ἐξ ὧν μὲν* LP *ὅτι* VQ: *ὅ*[τ] L: *ὅτε* P 13 ⟨—⟩ Wg 14 *ἀσκληπιαδῶν* P: *ἀσκληπιά*[δ]L 19 *εἶπεν οὖν* P: *εἶπε* L 20 *ἐδέησε* P: *ἐνεδέησε* L 22 *τέλεια* PL[1]: *τέλειον* L[2] ⟨—⟩ Wg: *ἀμφιβάλλειν εἰ* P: *ἀμφιβάλλειν* L: ʽpossis *μη⟨δένα⟩ ἀμφιβάλλειν*ʼ Kf

εἶν⟨αι⟩ εἰ ζῷον, ἔφη ʽτοῖς μὲν ὑγιεινῶς ἔχουσι τὸ πᾶν ἀνενδεὲς εἰς ἀρτιότητα τὸ σπέρμα καταβάλλεται, τοῖς δ' εἴς τι κεκολοβωμένοις ἐλλείψει τοῦτο, οὗ τὴν ἀπόρροιαν οὐκ ἔσχε᾽. πῶς γὰρ αὐτο⟨τελὲς φύσει⟩ μὴ ὂν ἐν γενέσει ὑγιὲς ἂν γένοιτο; μόνου γὰρ τοῦ⟨το τοῦ⟩ ὄντος μὲν ⟨οὐκ⟩, οὐδέπω γενομένου, ὑγιοῦς δὲ δυνάμει ὄντος καὶ διὰ τοῦτο γένεσιν ἐπιδεχομένου. τῶν γὰρ οὐκ || ὄντων ἐμφανῶς τὰ μὲν οὔπω γέγονε, τὰ δὲ οὐ δύναται, k 164 *ὥσπερ τὸ ἡμέτερον σπέρμα τὸ μὲν δύνασθαι ζῷον γενέσθαι ἔχει, ἔστι δὲ τότε καὶ ἐνεργείᾳ, ἡνίκ' ἂν ἀνθρώπῳ παρέχηται. τὰ δὲ οὔτε ἔστιν οὔτε δύναται γενέσθαι οὔτε λόγον ἔχει, ὥσπερ αὐτὸ φύσει τὸ μὴ ὄν. τοῦτο γὰρ οὔτε τὸν τοῦ [μὴ] ὄντος οὔτε τὸν τοῦ γενησομένου δέχεται λόγον. ὀρθῶς τοίνυν κατὰ τὸν Ἱπποκράτην ζῷον ἂν τὸ κατὰ γαστρὸς λέγοιτο, ⟨ὄντος⟩ καὶ τοῦ σπείραντος αὐτὸ ἐξ ὅλων καὶ τὴν ὅλου παρέχοντος δύναμιν.*

Οὐ μόνον δὲ ὅτι ἀπὸ παντὸς καὶ ὅτι ζῷον ἐδήλωσεν, ἀλλ' ἔδειξεν ἐπὶ ποσότητι ὅτι τὰς τοῦ παντὸς ἀρχὰς ἔχον καὶ δύναται τὰ ὅμοια τῷ ἀφ' οὗ τὴν ῥίζαν ἔσχε, λέγων ʽδίδυμα γίνεται μὲν ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος, ἔχουσι δὲ κόλπους ⟨συχνοὺς⟩ καὶ γαμψοὺς αἱ μῆτραι᾽. ἐνταῦθα γὰρ σαφῶς νοεῖν ἔνεστι δύνασθαι τοῦτο τὸ

---

5 *Π. γον.* 10 (VII 484 L.) *ὅτι καὶ ἐκ πεπηρωμένων ἀνθρώπων ὑγιέα τίκτονται τὰ παιδία ὡς ἐπιπλεῖστον συμβαίνει. ἔχει γὰρ τὸν ἀριθμὸν πάντα τὸ πεπηρωμένον τῷ ὑγιεῖ.* 18. 19 Hipp. *Π. φύσ. παιδ.* 31 (VII 540 L.) *δίδυμα δὲ γίνεται ἀφ' ἑνὸς λαγνεύματος οὕτως· ἔχουσιν αἱ μῆτραι κόλπους συχνοὺς καὶ γαμψούς.*

---

1 *τοῖς μὲν ὑγιεινὸν ἔχουσι* P (*ὑγιεινῶς* Wg): *τοὺς μὲν ὑγιεινοὺς ἔχοντας* L 2. 3 *τοῖς δ' εἴς τι κεκολοβωμένοις* P: *τοὺς δ' εἴς τι κεκωλυμένους* L: *τοὺς κεκωλυμένους δὲ* cett. 4 *αὐτὸ* L: *ἂν τὸ* P ⟨—⟩ Wg 5 ⟨—⟩ Wg *οὐδέπω* L: *οὔπω* P 7 *οὐ* P: om. L 8 *ὥσπερ τὸ* P: *ὥσπερ καὶ τὸ* L 9 *δὲ τότε* L: *δ' ὅτι* P *ἡνίκ' ἂν ἀνθρώπω* P: *ἡνίκα ἀντ' ἀνθρώπου* L 11 *τὸν τοῦ* L: *τοῦ* P 12 *μὴ* om. b: hab. LP *ὀρθῶς* P: *ὀρθώσας* L 13 *ἂν τὸ* P: *αὐτὸ* L *γαστρὸς* L: *γαστέρα* P 14 ⟨*ὄντος*⟩ Kf 17 *ποσότητι* P: *ποσότη*[τ] L *ὅτι* L: *ὅτι τε* P *ἔχον* P: *ἔ*[χ] L 18 *τῷ* Wg: *τῶν* LP *γίνεται* L: om. P *ἀφ'* P: *ὑφ'* L 19 *συχνοὺς* itemque *γαμψοὺς* ex Hippocr. sumpsi: *γόμφους* LP 20 *τοῦτο* P: *τού*[τ] L[1]: *τού*[του] L[2]

καταβληθὲν εἰς τὴν μήτραν σπέρμα, ὅπερ ἦν ζῴου φύσις. ὀλίγον γὰρ ὂν τῷ πλήθει πολὺ τῇ δυνάμει γίγνεται καὶ δείκνυσιν τὴν ἀρχηγὸν αἰτίαν καὶ τὴν τῆς ζωότητος οὐσίαν. καὶ ὥσπερ τὸ ἐν k 165 τοῖς ‖ πυρίταις πῦρ ἢ τὸ ἐν τιτάνῳ συνεσπαρμένον οὐκ ἄν τις φήσαι μὴ εἶναι πῦρ, ὅτι μὴ καίει (γίγνεται γὰρ ἐνεργείᾳ τότε πῦρ, ἡνίκα ἂν ὕλης λάβηται καὶ τῆς ἔξωθεν ἀπὸ τοῦ παντὸς εἰσπνοῆς), οὕτως οὐδὲ τὸ καταβληθὲν εἰς τὰς γυναῖκας σπέρμα ἀληθεύει τις μὴ ζῷον εἶναι λέγων. καὶ γὰρ τοῦτο δυνάμει μέν ἐστιν ἤδη ζῷον, γίγνεται δὲ καὶ ἐνεργείᾳ, ἡνίκ' ἂν προελθὸν ἔξω τῆς μήτρας ἑαυτὸ συνάψῃ τῷ τὴν ἀρχὴν παρεσχηκότι. μόριον γὰρ καὶ ἀπόσπασμα ὂν τοῦ μεγάλου ζῴου, τοῦ κόσμου, μένον μὲν ἐν μυχοῖς καὶ φωλεῦον συγκρίσεως ἐπέχει λόγον, διακριθὲν δὲ καὶ γενόμενον ἔξω τούτου τοῦ βάθους οἷον χάους ἀσπάζεται τὴν ὁμόφυλον καὶ ὁμοίαν φύσιν ταῖς τῆς ἐνεργείας πράξεσι· κινεῖσθαι γὰρ ταῖς ἐξ αὑτοῦ κινήσεσιν ἄρχεται καὶ τὰ φωσφόρα ὄμματα τείνει διὰ παντὸς τὴν ἡλίου καὶ σελήνης μιμούμενα φύσιν καὶ τὸν νοῦν ἵστησι τῇ πρὸς τὸ ὅμοιον ἀπεικαζόμενον φορᾷ.

cap. III Ὡς μὲν οὖν ἀπεικότως τινὲς εἶπον οὐ ζῷον τὸ κατὰ k 166 γαστρός, ἐκ τῶν εἰρημένων τεκμαί‖ρεσθε, ὅσα δὲ καὶ ποῖα ζῷον ποιεῖ, νῦν φράσω. τοῦ γὰρ ζῴου διοικουμένου ὑπὸ ψυχῆς καὶ φύσεως καὶ τροφῆς καὶ πνεύματος (τρέφεται μὲν γὰρ ψυχὴ πνεύματι, τροφαῖς δὲ ὑγραῖς καὶ ξηραῖς ἡ φύσις), εὑρεθήσεται δὴ καὶ τὸ ἐν τῇ μήτρᾳ πάσαις ταῖς οἰκονομίαις χρώμενον καὶ ταῖς πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς κίνησιν καὶ ταῖς πρὸς τὴν τῆς φύσεως

25 cf. Hippocr. *Π. φύσ. παιδ.* 17 (VII 498 L.) *καὶ δὴ καὶ τοῖσιν ἄνω τὴν πνοὴν ποιέεται τῷ τε στόματι καὶ τῇ ῥινί.*

1 *ἦν* L: *οὖν* P 5 *φήσαι* Wg: *φήσῃ* L: *φήσει* P *ἐνεργείᾳ* P: *ἐνέρ^γ* L 5. 6 *τότε πῦρ* P: *τότε τὸ πῦρ* L 7 *οὕτως οὐδὲ* P: *οὗ^τ δὲ καὶ τὸ* L 8 *ἀληθεύει* P: *ἀληθεύσει* L 9 *ἤδη ζῷον* P: *ζῷον ἤδη* L *δὲ* Wg: *δὴ* LP *ἡνίκ' ἂν* Kf: *ἡνίκα* L: *ἡνίκα καὶ* P *προελθὸν* P: *προσελθὼν* L 10 *ἑαυτὸ* P: *ἑαυτ̂* L *συνάψῃ* P: *συνάψει* L 13 *τούτου τοῦ* L: *τοῦ* P 15 *αὑτοῦ* Kf: *αὐ^τ* L: *αὐτῆς* P 17 *τὸν νοῦν* L: *τοίνυν* P 18 *ἀπεικαζόμενον* P: *ἀπεικαζο^μεν* L[1]: *^μενα* L[2] 20 *γαστρός* L: *γαστέρα* P *τεκμαίρεσθε* Kf: *τεκμαίρεσθαι* LP 24 *δὴ* Wg: *δὲ* LP 25 *κίνησιν* Kf: *κινήσεσιν* LP

αὔξησιν. καταπίνει τε γὰρ καὶ ⟨πνεῖ⟩, ὡς Ἱπποκράτει δοκεῖ· τῷ τε γὰρ στόματι καὶ τῇ ῥινὶ τὴν πνοὴν ἄνωθεν ποιεῖσθαί φησι. τινὲς δὲ τῶν Ἀσκληπιαδῶν καὶ θηλάζειν αὐτὸ τὰς ἐν τῇ μήτρᾳ κοτυληδόνας λέγουσι καὶ πέττειν, ἕπεσθαι γὰρ ἀνάγκῃ τοῖς καταποθεῖσι καὶ πέψιν, κἂν ὅτι μάλιστα κατειργασμένην ἤδη παρὰ τῆς μητρὸς λαμβάνῃ τὴν τροφήν. προστεθῆναι γὰρ χωρὶς τῆς δεξαμένης αὐτὸ φύσεως οὐκ ἂν δύναιτο οὐδὲ ὁμοιωθῆναι πρότερον, εἰ μὴ ἐξ ἀνάγκης τῷ τρεφομένῳ τὸ τρέφον τὴν ὁμοίωσιν ἐργάζοιτο, καὶ τότε τὰ ἔργα τῆς τοῦ παιδὸς φύσεως παρασχούσης καὶ ἀναλάβοι τὸ ἕτοιμον πρὸς διάκρισιν καὶ διακρίναι τὸ ἀλλότριον. τούτῳ γὰρ ⟨τῷ τρόπῳ⟩ καὶ αἱ χολαὶ καὶ οἱ σύμπαντες || k 167 χυμοὶ διακριθείσης τῆς τροφῆς γίγνονται. μὴ γὰρ δὴ μόνον τὴν διὰ πυλῶν εἰς ἧπαρ δι' ὀμφαλοῦ φερομένην ⟨ἕν⟩εκ⟨α⟩ τῶν ἐμβρύων ὕλην τρέφειν νομίζετε· τρέφεται μὲν γὰρ καὶ διὰ τούτων τῶν ὁδῶν, μάλιστα δὲ καὶ διὰ τῶν τελειοτέρων καὶ δι' ὧν ἂν κατενεχθείσης ἀπολαύοι τροφῆς. μὴ γὰρ δὴ δόξητε τοῦ Ἱπποκράτους εἰπόντος 'ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ δι' ἐπιγαστρίου ὀμφαλοῦ', ἀγνοεῖν αὐτὸν μὴ καὶ διὰ στόματος τρέφεσθαι· εἶπε

3 sqq. cf. Hippocr. *Π. σαρκ.* 6 (VIII 592 L.) *τὸ δὲ παιδίον ἐν τῇ γαστρὶ συνέχον τὰ χείλεα μύζει ἐκ τῶν μητρέων τῆς μητρὸς καὶ ἕλκει τήν τε τροφὴν καὶ τὸ πνεῦμα τῇ καρδίῃ εἴσω. τοῦτο γὰρ θερμότατόν ἐστιν ἐν τῷ παιδίῳ, ὅταν περ ἡ μήτηρ ἀναπνέῃ.* 17 cf. Hippocr. *Π. τροφ.* 30 (IX 108 L.) *ἡ δὲ ἀρχαιοτέρη τροφὴ διὰ τοῦ ἐπιγαστρίου ἢ ὀμφαλός.*

1 ⟨*πνεῖ*⟩ Wg 2 *ποιεῖσθαί φησι* L: *ποιεῖσθαι φασὶ* P 3 *δὲ* P: *δὲ καὶ* L 4 *λέγουσι* P: *λέγουσί τε* L 6 *λαμβάνῃ* Wg: *λαμβάνει* LP *προστεθῆναι γὰρ* P: *προστεθὲν δὲ* L 7 *δύναιτο* Wg: *δυνατὸν* LP 9 *ἐργάζοιτο* Wg: *ἐργάζηται* P: *ἐργαζομένου* L *παρασχούσης καὶ ἀναλάβοι τὸ* P: *παρασχεῖν καὶ ἀναλαμβάνειν καὶ* L verba *τῆς τοῦ παιδὸς φύσεως* quae in codd. post *τρέφον* (8) extant, Kf recte posuit post *ἔργα*, ubi *τῆς φύσεως* exhibent LP 10 *διακρίναι* Wg: *διακρίνειν* LP 11 *τούτῳ γὰρ* ⟨*τῷ τρόπῳ*⟩ Wg: *τοῦτο γὰρ* LP *καὶ αἱ* P: *καὶ* L 13 ⟨*ἕν*⟩*εκ*⟨*α*⟩ Wg: *ἐκ* LP: *ἐπὶ* Kf 14 *νομίζετε* b: *νομίζεται* cett. 15 *τελειοτέρων* P: *τελεωτέρων* L 15. 16 *δι' ὧν — ἀπολαύοι* P: *δι' ὃ — ἀπολαύει* L 16 *κατενεχθείσης* Kf: *κατενεχθείη* LP *δόξητε* Wg: *δόξῃς* LP 18 *ὀμφαλοῦ* LP: *ἢ ὀμφαλός* Littré: *ἡ ὀμφαλὸς* Hipp. cod. A: *ὀμφαλός* Hipp. vulg.

γὰρ καὶ περὶ ταύτης τῆς ὁδοῦ, ὡς ἐπάνω προείρηται. μαρτύριον δὲ τοῦ καὶ ἐν μήτρᾳ διὰ στόματος τὴν τροφὴν λαμβάνειν τὸ ἅμα τῷ τεχθῆναι τὴν ὁρμὴν πρὸς τὸν μαστὸν ἔχειν· οὐ γὰρ μὴ προεθισθὲν χρῆσθαι τῇ ὁδῷ ταχεῖαν οὕτω τὴν πρὸς αὐτὸν ὥρμα ἂν ὁδόν. ἀτμίζει δὲ καὶ πνευματοῖ τὴν διακριθεῖσαν τροφὴν καὶ προστίθησιν ἑκάστῳ μορίῳ ῥᾳδίως· μεταβάλλει δὲ καὶ τὴν ἐκ σπέρματος εἰς χυμοὺς καὶ τὴν ἐκ χυμῶν εἰς σάρκας καὶ φλέβας καὶ νεῦρα καὶ ἀρτηρίας καὶ ὀστέα καὶ σπλάγχνα καὶ μέλη ⟨μεταβολὴν⟩ καὶ τὴν ἐξ ὀλίγου εἰς πολύ· καὶ [τὸ] ἐκ μικροῦ γίγνεται μέγα τῆς αὐξητικῆς δυνάμεως μέχρι τῶν οἰκείων ὅρων τῆς αὐξήσεως ἐκτεινούσης αὐτὸ καὶ περατούσης. ||

cap. IV k 168 Ἃ μὲν οὖν τῆς φύσεώς ἐστιν ἔργα, ἱκανῶς ἡμῖν ἐδείχθη λόγῳ ποιοῦσι τὰ κατὰ γαστρός· ὡς δὲ καὶ ψυχῆς μετέχει καὶ λογισμοῦ διὰ τῶν ἑξῆς πειράσομαι δεῖξαι. τῶν γὰρ αἰσθητηρίων ὑπὸ τῆς φύσεως μηχανωμένων εἰς τὸ διαπορθμεύειν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, δι᾽ ὀφθαλμῶν μὲν τὴν ὁρατικήν, δι᾽ ὤτων δὲ τὴν ἀκουστικήν, γευστικὴν δὲ καὶ ὀσφρητικὴν διὰ γλώττης καὶ ῥινός, καὶ τὴν ἁφὴν δὲ διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῆς λοιπῆς τοῦ σώματος ἐπαφῆς, φανερὸν ὅτι κενὸς οὐ λείπεται τόπος, ἀλλ᾽ ἕξει τὰ προειρημένα χωρία καὶ κατὰ γαστρὸς ὄντος τοῦ βρέφους τὴν τῆς ψυχῆς οὐσίαν· καὶ τὸν ἐγκέφαλον δὲ ὄντα ταύτης οἰκητήριον ἐξ ἀρχῆς ἔτι συνιστάμενον ἐν αὐτῷ τῷ κύτει τῆς κεφαλῆς ἐγγιγνόμενον ἔχει. δῆλον οὖν κἂν τούτῳ ὡς ἅμα τῇ τοῦ σπέρματος εἰς τὴν μήτραν ἐξακοντίσει συγκατέσπειρεν

---

1 *ἐπάνω]* p. 7, 2. 3 sq. Hipp. *Π. σαρκ.* 6 (VIII 594 L.) *οὐδ᾽ ἂν θηλάζειν τὸν μαστὸν ἠπίστατο γεννώμενον αὐτίκα, εἰ μὴ καὶ ἐν τῇ μήτρῃ ἔμυζε,* cf. V 304.

---

3 *τὸ ἅμα* P: *τῶ ἅμα* L 5 *αὐτὸν* P: *αὐτὸ* L *ὥρμα ἂν* Wg: *ὁρμᾶν* LP 9 *μέλη* P: *πιμελὴν* L *⟨μεταβολὴν⟩* Kf 10 *τὸ* seclusi 13 *φύσεώς ἐστιν* P: post *οὖν* addit *ἦν* al. m. omisso *ἐστιν* L 14 *λόγω ποιοῦσι* P: *λογοποιοῦν*$^{\tau}$ L^1: *λογοποιοῦν*$^{\tau\alpha}$ L^2 *γαστρός* L: *γαστέρα* P 21 *γαστρὸς* L: *γαστέρα* P 22 *οὐσίαν* P: *οὐσίας* L 24. 25 *ὡς ἅμα τῇ τοῦ σπέρματος εἰς τὴν μήτραν ἐξακοντίσει* L: *ὡς σπέρματος ἀκοντίσει* P om. cet.

ὁ τῶν ὅλων δημιουργὸς καὶ τὴν ψυχήν, ἵνα τὸ σῶμα καὶ τὴν διοικοῦσαν αὐτὸ δύναμιν ἔχῃ. καὶ γὰρ ἴσμεν τοὺς ἔξωθεν δημιουργοὺς τάς τινων ὀργάνων κατασκευὰς ποιουμένους πρός τινων ἐνεργειῶν πράξεις· τρόπιν μὲν τὸν || ναυπηγὸν ὑπόβαθρον k 169 τῆς νεὼς ἕνεκα γενομένην, χαράκωμα δὲ τῆς βίας τῶν κυμάτων καὶ τεῖχος ἀσφαλὲς καὶ ἕρκος τῶν ὑφάλων πετρῶν· κοιλαίνοντα δὲ μακραῖς σύριγξι τὸν αὐλοποιὸν τὴν ὕλην τοῦ χαλκοῦ πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐνιεμένων πνευμάτων· τὸν δὲ μουσικὸν ἐντείνοντα τὰς χορδὰς πρὸς φθόγγων μελῳδίαν· καὶ τὸν ἰατρὸν ἑτοιμάζοντα παιώνια φάρμακα πρὸς ἄμυναν τῶν παθῶν· καὶ τὸν στρατηγὸν δὲ πρὸ τῆς παρατάξεως τὰ τακτικὰ προδιδάσκοντα πρὸς ὑπομονὴν τῶν πολεμίων. ὥσπερ οὖν οἱ τὰ τοιοῦτα μηχανώμενοι τινὸς ἕνεκα τὴν παρασκευὴν ἐργάζονται, οὕτω καὶ ἡ φύσις διαπλάττει τῶν ἐν ἡμῖν ἕκαστον ὡς ἐσόμενόν τινος ὄργανον. οὕτως δὴ καὶ ἡ τῶν νεύρων φύσις οὖσα ψυχῆς οἰκητήριον ἐξ ἀρχῆς ἅμα τῷ πνεύματι συμβλαστάνουσα δηλοῖ τὴν ψυχὴν ἅμα τῷ σώματι συνισταμένῳ συνίστασθαι. καὶ γὰρ εἰ μήπω ὀφθαλμὸς ὁρᾷ, γλῶττα δὲ γεύεται, ⟨ῥὶς δ' ὀσφραίνεται⟩, οὖς δὲ φωνῶν ἀντιλαμβάνεται καὶ ψυχρῶν ἢ θερμῶν ἢ ξηρῶν ἢ ὑγρῶν ἢ σκληρῶν ἢ μαλακῶν ἀναίσθητος ἡ ἁφὴ γίγνεται κατ' ἐνέργειαν, ἀλλ' οὖν γε ὑπόκειται καὶ φωλεύει καὶ δύναται ταῦτα μετ' ὀλίγον τεχθέντος || τοῦ βρέφους k 170 ἐργάζεσθαι. τολμήσας δ' ἂν εἴποιμι τὴν ἡσυχίαν ἐνέργειαν· τὸ γὰρ ἔτι ἐν μήτρᾳ ὄντος τοῦ παιδίου μύειν τοῖς βλεφάροις καὶ τῇ ῥινὶ συνεστάλθαι καὶ τοῖς ὠσὶν ἀνηκουστεῖν ἔργον ἐστὶ προσταττούσης ψυχῆς. τὴν γλῶτταν δὲ οὐκ ἄν τις φήσαι μὴ γεύεσθαι ἐπὶ τῶν κυουμένων ἔτι καὶ τῆς ποιότητος ἀντιλαμβάνεσθαι,

---

1 τὸ σῶμα P: τῷ σώματι L 2 αὐτὸ P: αὐτῷ L καὶ γὰρ ἴσμεν P: ἢ γὰρ οὐκ ἴσμεν L 2. 3 δημιουργοὺς τάς Wg: δημιουργοῦντάς LP 3 ποιουμένους L: ποιουμένας P 10 παιώνια Wg: παιώνεια P: παιῶ^{ν} L 11 δὲ P: om. L 11. 12 τὰ τακτικὰ προδιδάσκοντα L: τακτικὰ διδ. P 15 οὕτως δὴ καὶ Wg: οὕτως τε καὶ Q: ὅπως τε LP 18. 19 add. Wg 20 ἢ ξηρῶν ἢ ὑγρῶν L: om. P ἢ σκληρῶν ἢ μαλακῶν P: om. L 21 κατ' L: τὸ κατ' P ὑπόκειται καὶ φωλεύει P: ὑπόκειται φωλεύειν L 26 φήσαι Wg: φήσῃ L: φήσει P

φανεροῦ τοῦ πράγματος γιγνομένου διά τι πάθος. πολλάκις γὰρ ἴσμεν ἐναποθνήσκοντα ἐν ταῖς μήτραις παιδία φαυλότητι τῶν προσφερομένων διὰ στόματος τὴν τροφὴν ἀποστραφέντα καὶ ἀπαγορεύσαντα, ἀπειπούσης διὰ τῆς ἐν τῇ γλώττῃ γευστικῆς δυνάμεως τῆς φύσεως πρὸς τὴν τοῦ παιδίου διαμονήν· καὶ τὸ ἀναπνεῖν δὲ ὂν ἔργον τῆς ψυχῆς παρεχόμενα τὰ ἔμβρυα (ἀναπνεῖ γὰρ διὰ στόματος ὡς καὶ μικρῷ πρόσθεν εἴπομεν) δῆλα ἐκ τοῦ συμπαρεῖναι τῷ σπέρματι καὶ τὴν ψυχὴν ἅμα τῇ φύσει. ψυχικὸν γὰρ ἐνέργημα καὶ οὐ φυσικὸν ἰατρῶν παῖδες οἱ πλεῖστοι τὴν ἀναπνοὴν ὡρίσαντο. παιδαριῶδες γὰρ τὸ οἴεσθαι παραγραφὴν εἶναι τοῦ μὴ ψυχῆς ἔργον ὑπάρχειν αὐτὴν τὸ
k 171 φάναι τὸν καθεύδοντα ἀναπνεῖν || ἀπροαιρέτως, οὔσης τῆς ἀναπνοῆς προαιρετικῆς. ὥσπερ γὰρ ἐγρηγορότος τοῦ ζῴου πρὸς πάσας ὑπάρχει τὰς ἐνεργείας ἡ ψυχή (ὁρᾷ τε γὰρ καὶ ἀκούει καὶ τὰ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων ἐπιτελεῖ, κινεῖταί τε καὶ τούτων δι' αἰσθήσεως ἀντιλαμβάνεται καὶ πᾶσαν ὑφίσταται πρᾶξιν τείνασα ἑαυτὴν ἀκτινοειδῶς καὶ παρασπείρασα τοῖς ὀργάνοις, δι' ὧν τὰ χρειώδη συντελεῖ), τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ νύκτωρ συσταλεῖσα καὶ σωρευθεῖσα μήθ' ὑπὸ τῶν ὁρατῶν ἐνοχλουμένη μήθ' ὑπὸ ⟨τῶν⟩ ἀκουστῶν θορυβουμένη μήθ' ὑπὸ τῶν γευστῶν διακρινομένη μήθ' ὑπὸ τῶν ὀσφραντῶν ἀνατρεπομένη

---

7 *μικρῷ πρόσθεν]* p. 7,2 9. 10 cf. Arist. De resp. 4. 471b 30 *Δημόκριτος δ' ὅτι μὲν ἐκ τῆς ἀναπνοῆς συμβαίνει τι τοῖς ἀναπνέουσι λέγει, φάσκων κωλύειν ἐκθλίβεσθαι τὴν ψυχήν. οὐ μέντοι ὡς τούτου γ' ἕνεκα ποιήσασαν τοῦτο τὴν φύσιν οὐθὲν εἴρηκεν· ὅλως γὰρ ὥσπερ οἱ ἄλλοι φυσικοί, καὶ οὗτος οὐθὲν ἅπτεται τῆς τοιαύτης αἰτίας. λέγει δ' ὡς ἡ ψυχὴ καὶ τὸ θερμὸν ταὐτόν . . . συγκρινομένων οὖν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἐκθλίβοντος, βοήθειαν γίνεσθαι τὴν ἀναπνοήν φησιν. — — καὶ διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ ἐκπνεῖν εἶναι τὸ ζῆν καὶ τὸ ἀποθνήσκειν;* similiter apud Arist. De an. A 2 404a 1; Gal. IV 442 sq.

---

2 *ἐναποθνήσκοντα* L: *ἀποθνήσκοντα* P 4 *ἀπειπούσης* L: *καὶ ἀπειπούσης* P 5 *παιδίου* P: *παιδὸς* L 7 *εἴπομεν* P: *εἴπωμεν* L *δῆλα* Wg: *δῆλον* LP 11 *τὸ* P: *τῷ* L 12. 13 *ἀναπνοῆς προαιρετικῆς* P et ut vid. L[1]: *ἀναπνευστικῆς καὶ προαιρετικῆς* L[2] in marg. 13. 14 *πρὸς πάσας ὑπάρχει τὰς* P: *τὸ πάσας ὑπάρχειν τὰς* L 15 *τὰ* Wg: *διὰ* PL 16 *πρᾶξιν* P: *πραγματείαν* L 19 *τῶν* P: om. L 20 ⟨*τῶν*⟩ Wg

μήθ᾽ ὑπὸ τῶν τῇ ἁφῇ προσπιπτόντων ἀλλοιουμένη μήτε δρόμοις ἢ περιπάτοις ἢ ἄλλοις γυμνασίοις διαπονουμένη, μόνη δ᾽ ἐν ἑαυτῇ γιγνομένη τὴν κατὰ τὴν ἀναπνοὴν ἐνέργειαν ἀπεργάζεται. ἢ τὴν μὲν φύσιν ἑκοῦσαν καὶ οὐ μαθοῦσαν τὰ δέοντα ποιεῖν πεπιστεύκαμεν, ψυχὴν δὲ τῆς θειοτέρας μοίρας λαχοῦσαν οὐ παρακολουθεῖν τοῖς ἰδίοις ἐνεργήμασι; θνητὸν καὶ γεῶδες ἡ φύσις καὶ διανοίας ἐκτός ἐστιν, ἣ οὔτε λογισμὸν ἔχει τήν τε θνητὴν μόνην οἶδε περίοδον τήν τε εὔφθαρτον τάξιν εἴληφεν. ἡ ψυχὴ δὲ ἀπόρ‖ροια μὲν τῆς πάσης ψυχῆς ⟨οὖσα⟩ καὶ τῆς k 172 *οὐρανίου χορείας ἐπιστήμης ἀντιλαμβάνεται, ἀεὶ δὲ ἐπὶ τὴν πρὸς τὸ ὅμοιον ἐπιγιγνομένη ὁδὸν ὑπερβαίνει μὲν γῆν, τὴν ⟨δ᾽⟩ ἐν ὕδατι πλάνην ἀποστρέφεται καὶ ὑπεραναβαίνει τὸν ἀέρα καὶ πυρὸς ἀνωτέρω γίγνεται καὶ τῆς οὐρανίου θειότητος τυγχάνει καὶ τὸν ὑπερουράνιον πολλάκις βλέπει τόπον, συμπαραστατεῖ⟨τε⟩ τῷ τῶν ὅλων δεσπότῃ, περίοδός⟨τε⟩ τῶν ἄνω γίγνεται. πολλάκις ⟨τοίνυν⟩ τοῖς αὐτῇ ὁμοιοειδέσι ⟨ἐπι⟩τυγχάνει ⟨καὶ⟩ οἶδε κἂν ἐν σώματι γίγνηται, πόθεν ἐστὶ καὶ ὅ τι ἐστὶ καὶ ὅτι σύνεστι τοῖς ὅλοις ὁ τῶν πάντων πατήρ, τούτοις τοῖς σώμασιν, ἐν οἷς ἂν καθιδρύσηται αὐτήν, χρωμένη. μὴ τοίνυν ἀγνοούσης φασκέτωσαν τῆς ψυχῆς γίγνεσθαι τὴν ἀναπνοὴν ὕπνῳ σχολάζοντος τοῦ σώματος· ἱκανωτέρα γὰρ πρὸς πάντα φύσεως ἡ ψυχὴ καὶ δυνατωτέρα. ἢ τὴν μὲν φύσιν ⟨οἰόμεθα⟩ ὁμοίως καὶ ἐγρηγορότων καὶ καθευδόντων ἐνεργεῖν δύνασθαι (πέττει τε γὰρ καὶ ἀναδίδωσι καὶ διακρίνει καὶ προστίθησι καὶ αὔξάνει ἐν ἑκατέρῳ χρόνῳ), ψυχὴν δὲ μόνον ἐγρηγορότων πράττειν, ἃ*

---

2. 3 *μόνη δ᾽ ἐν ἑαυτή* (sic) P: *μηδὲ ἐν αὐ*ᵗ̑ L 3 *κατὰ τὴν* P: *κατὰ* L 6 *παρακολουθεῖν* P: *παρακολουθεῖ* L 8 *εὔφθαρτον τάξιν* P: *φθαρτὴν πρᾶξιν* L 9 ⟨*οὖσα*⟩ Wg 11 *ἐπιγινομένη* P: *ἐπιγινομένην* L ⟨*δ᾽*⟩ Wg 13 *ἀνωτέρω* L¹P: *ἀνωτέρα* L² *θειότητος* P: *θεότητος* L 14 et 15 ⟨*τε*⟩ Wg 16 ⟨*τοίνυν*⟩ Wg *αὐτῇ* P: *αὐ*ᵗ̑ L ⟨*ἐπι*⟩ Wg ⟨*καὶ*⟩ Wg 17 *ὅ τι* Wg: *ὅθεν ἐστί* P: *ὅθεν* L 18 *τούτοις* a: *τούτω* LP *σώμασιν* P: *ὄμμασιν* L 19 *αὐτὴν* L: *αὐτὸ* P 21 *ἱκανωτέρα* P: *ἱκανώτερον* L 22 *δυνατωτέρα. ἢ* Wg: *δυναμωτέρα ἢ* L: *δυναμωτέρα ἢ* P ⟨*οἰόμεθα*⟩ Wg 23 *καθευδόντων* P: *καθευδότ᾽* L *τε* P: om. L. 25 *μόνον* Wg: *μόνην* LP

προσῆκε τῷ σώματι, κοιμωμένων δὲ τὰ ὅμοια μὴ δύνασθαι;
k 173 *ἄτοπον δὲ || καὶ τὸ ἱκανῶς δεδειγμένου τοῦ ζῷον εἶναι τὸ κατὰ γαστρὸς μὴ καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν πιστώσασθαι τὰ προειρημένα. μυίας τε γὰρ καὶ σκώληκας οἷον ἐν μήτρᾳ τῇ ὕλῃ ὁρῶντες γιγνόμενα ζῷα ὀνομάζομεν ἀποβλέποντες ἰλυσπώμενα, (κἀκεῖνα δ' οἶμαι τῆς προνοούσης δυνάμεως αὐτῶν ἐπιστατούσης), ἀμφισβητοῦμεν δὲ περὶ τοῦ ἐν μήτρᾳ ζῳουμένου, εἰ δεῖ σαφῶς ζῷον καλεῖν, καὶ ταῦτα κηρύττοντος Ἱπποκράτους 'ζωοῦται τὰ μὴ ζῷα, ⟨ζῳοῦται τὰ ζῷα, ζῳοῦται τὰ μέρεα⟩ τῶν ζῴων, φύσιες πάντων ἀδίδακτοι'. δέον γὰρ ἢ εἰπεῖν 'μὴ ζῷα' ἢ εἰπεῖν 'γίνεται τὰ μέρεα', τοῦτο μὲν παρέλιπε, τῷ δὲ τοῦ τελείου ὀνόματι κατεχρήσατο, ἵνα ἅμα τῷ συνίστασθαι καὶ ζῷα εἶναι νοῶμεν. φιλοτιμότατον δὲ καὶ ἀμαχέστατον καὶ τὸ 'φύσιες πάντων ἀδίδακτοι' προεθέσπισεν, ἵν' εἴ τις τρόπον ἢ λόγον ἀπαιτοίη τῆς ζωώσεως, ἐπὶ τὴν πάντα γεννῶσαν αὐτὴν ἀδιδάκτως ἀναφέρηται φύσιν. καὶ τὸ 'φύσιες' δὴ ἐξαρκεῖ παντάπασι παραγράφεσθαι τῶν ἀπίστων τὰς γνώμας καὶ τῶν μὴ*
k 174 *ζῷον φασκόντων. || ἡ γὰρ ἑκάστῳ τῶν ὄντων τὰ τέλεια πρὸς τὸ εἶναι παρεχομένη δίδωσι καὶ τῷ κυοφορουμένῳ τὴν τοῦ ζῷον εἶναι βεβαίωσιν. πῶς δ' οὐκ εὔηθες ψυχὴν μὲν καὶ σῶμα ζῷον εἶναι φάσκειν, ἀφαιρεῖν δὲ τοῦ ὄντος τοὔνομα; ὅμοιον γὰρ εἰ καὶ τὸ τὸ πῦρ εἰδοποιοῦν, ὅπερ ἐστὶ τὸ καῖον, ἔχοντος*

---

8 sqq. cf. Hippocr. *Π. τροφ.* 38 (IX 112, 38. 39 L.) *ζωοῦται τὰ μὴ ζῷα, ζωοῦται τὰ ζῷα, ζωοῦται τὰ μέρεα τῶν ζῴων· φύσιες πάντων ἀδίδακτοι.*

---

1 L² post *δύνασθαι* supra v. add. nescio quid 2 *δεδειγμένου* P: *δὲ δεδειγμένου* L 3 *γαστρὸς* L: *γαστέρα* P 4 *μυίας* P: *μύας* L 5 *ζῶα ὀνομάζομεν* P: *ὀνομάζομεν ζῶα* L 7 *περὶ τοῦ — ζωουμένου* P: *αὐτὴν περὶ τῶν — ζωουμένων* L 8 sqq. supplevi et restitui ex Hippocrate: *ζωοῦται τὰ μὴ ζῶα ἐκ τῶν ζώων* LP 10 *δέον* L: *δέον τε* P *ἢ* (post *γὰρ*) Wg: *οὐ* P: om. L *ἢ εἰπεῖν* L: om. P 11 *γίνεται τὰ μέρεα* L: *γίνεσθαι τὰ μόρια* P *μὲν* P: *μὲν γὰρ* L 12 *ὀνόματι* Wg: *ὀνόματος* LP *ἅμα* L: om. P *τῶ* P: om. L 13. 14 *φύσιες πάντων* P: *φύσιες δὲ πάντων* L 14 *τρόπον ἢ λόγον* P: *τρόπω ἢ λόγω* L 15 *αὐτὴν* L: om. P 16 *ἀναφέρηται* L: *ἀναφέρεται* P *δὴ* Wg: *δὲ* P: *δ'* L 18 *ἡ* P: *εἰ* L *τὰ τέλεια* P: *τὰ τέλη* L 20 *ζῶον* P: *ζώου* L 22 *τὸ τὸ πῦρ εἰδοποιοῦν* Kf: *τοῦ τὸ πῦρ εἰδοποιοῦντος* LP

τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἔργον τις ὁμολογοίη, τὸ δ' ὄνομα μὴ λέγοι, ἢ πάλιν τοῦ ἡλίου φωτίζοντος τὸ σκότος τὸ μὲν γιγνόμενόν τις ὁμολογοίη, τὸ δ' ἡμέραν εἶναι τοῦτο ἀρνοῖτο τοὔνομα, ἢ εἴ τις τὴν ἐξ ὑγρῶν καὶ στερεῶν εἰς ταὐτὸ σύνοδον τρέφειν λέγοι, τὸ δὲ τροφὴν λέγεσθαι μὴ συντίθοιτο, ἢ τὸ τέμνειν μὲν τὸν χαλκὸν ἢ σίδηρον, φεύγοι δὲ τὸ ὄνομα τῆς μαχαίρας ἢ ὅ τι ἂν ᾖ ⟨ὄνο⟩μα τοῦ τέμνοντος. ἀλλ' οὔτε τοῦ ζοφώδους ἀέρος ὑφ' ἡλίου φωτιζομένου τὸ ἔργον βλέπων εἴποι τις ἂν τὸ τοιοῦτον μὴ εἶναι ἡμέραν οὔτε τοῦ πυρὸς τὴν χρείαν τὸ μὴ πῦρ λέγεσθαι, οὔτε τοῦ τέμνοντος τὴν ἐνέργειαν τὸ μὴ μάχαιραν εἶναι τούτου τὸ ὄνομα, οὔτε τὸ σπέρμα ζωούμενον καὶ μεταλαμβάνον τῆς ζωώσεως ἀφαιρήσεταί τις τὴν προσηγορίαν τοῦ ζῴου. ||

Ὡς μὲν οὖν καὶ φύσεως καὶ ψυχῆς μετέχει τὸ ἔμβρυον cap. V k 175 *καὶ τῶν ἐφ' ἑκατέρᾳ ἐνεργειῶν καὶ πῶς ἐστι ζῷον, ἀποχρώντως ἐδείξαμεν. λοιπὸν δὲ δείξωμεν ζῷον εἶναι τὸ τοῖς μυχοῖς τῆς μήτρας ἔτ' ἐγκείμενον. εἰ δέ τις ἡμᾶς ἀπαιτοίη φύσεως λογισμούς, ἴστω πάντα πράττουσαν αὐτὴν αὐτοδιδάκτως τε καὶ αὐτομαθῶς. οὐδὲ γὰρ ὅπως ἐν φυτοῖς σκώληκες γίγνονται ἢ ἀφ' ἵππων καὶ βοῶν οἱ σφῆκες καὶ ⟨αἱ⟩ μέλιτται ῥᾴδιον ἡμῖν λέγειν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως ἁπλῶς γίγνεται. οὐδὲ γὰρ τοὺς ὄρνιθας πέτεσθαι διδάσκει τις, οὐδὲ τὸ νοεῖν ἡμᾶς ἢ ἀκούειν ἢ βλέπειν, ἀλλ' ὅμως καὶ τοὺς ὄρνιθας ὁρῶμεν πετομένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς χωρὶς μαθήσεως νοοῦντάς τε καὶ βλέποντας. ἀπόῤῥητος γάρ τις καὶ κεκρυμμένη καὶ πολὺ τῆς ἡμετέρας*

---

1 *λέγοι* L: *λέγειν* P 4 *τὴν* P: *τῆς* L *ἐς ταὐτὸ* P: *εἰς ταυ*[τ'] L *λέγοι* L: *λέγει* P 5 *συντίθοιτο* P: *συντίθοιντο* L *τέμνειν* P: *τέμνον* L 6 *φεύγοι* Wg: *φεύγειν* LP 6. 7 *ὅ τι ἂν ᾖ ⟨ὄνο⟩μα* Kf: *τὸ τμῆμα* LP 7 *οὔτε* Wg: *οὐδὲ* LP 9 *τὸ μὴ πῦρ* P: *τὸ πῦρ μὴ* L 11. 12 *μεταλαμβάνον* Wg: *μεταλαμβανόμενον* P: *καταλαμβάνον* L 12. 13 *τοῦ ζῴου* P: om. L 14 *οὖν καὶ* L: *καὶ* om. P 15 *ἐφ' ἑκατέρᾳ* P: *ἐφ' ἑκατέρας* L 16 *δείξωμεν* P: *δείξομεν* L *μυχοῖς* P: *μοιχοῖς* L 18 *λογισμοὺς* P: *λογισ*[μ'] L 19 *αὐτομαθῶς* L: *αὐτομάτως* P *οὐδὲ* L: *οὐ* P 20 ⟨*αἱ*⟩ Wg 22 *ὄρνεις* L: *ὄρνϊς* P: *ὄρνιθας* restitui ex v. 23, ubi exstat in LP 24 *νοοῦντάς τε καὶ βλέποντας* P: *νοεῖν τε καὶ βλέπειν* L

διανοίας βυθιωτέρα ἡ περὶ τὴν φύσιν αὐτουργία. μὴ τοίνυν μηδὲ τὴν περὶ τὰ ἔμβρυα ζῳογονίαν ἀπιστῶμεν εἶναι ζώωσιν. οὐδὲ γὰρ ἐκεῖνα μανθάνει πρός τινος μετὰ τὸ τεχθῆναι τὸ οἰκεῖον ἔργον, ἀλλ' ἐνόντα ταῖς μήτραις καταπίνει καὶ πέττει
k 176 *καὶ διακρίνει τὴν ἀναδοθεῖσαν καὶ προστίθησι τὴν καθαρθεῖ¦σαν καὶ τὴν περιττὴν ⟨τροφὴν⟩ ἀπωθεῖται, ἵν' ἐπειδὰν εἰς φῶς προέλθῃ, τὴν περιττεύουσαν ἐκκρίνῃ. τό τε γὰρ μηκώνιον καλούμενον περίττωμα [ὃν] ἐξ ὅλης τῆς τοῦ ἐμβρύου τροφῆς ἐστιν καὶ τὸ ἐν τῷ οὐραχῷ ὑγρόν. ʿἥ τε γὰρ κοιλίη φυσᾶται', φησὶν ὁ παλαιός, ʿἀπὸ τῆς διὰ στόματος εἰςπνοῆς καὶ τὰ ἔντερα, καὶ εἰς τὸν κύσαρον ὁδός τις γίνεται'. κατὰ μικρὸν γὰρ ἐμπῖπτον τὸ περιττὸν εἰς τὸν ἀρχὸν παραγίγνεται· κύσαρον γὰρ τὸν ἀρχὸν εἴρηκε. καὶ μηδεὶς ἡμᾶς παραγέτω ⟨τῷ⟩ διὰ τὴν τοῦ ἀμνίου ὑμένος περίθεσιν μὴ δύνασθαι διὰ στόματος τρέφεσθαι τὰ ἔμβρυα, ἱκανὴ γὰρ ἡ φύσις διὰ τῶν πόρων εὐπορίαν παρασχεῖν καὶ ὁδὸν εἰς εὐτροφίαν οὖσαν αὐτάρκη. φησὶ δὲ καὶ Δημόκριτος ἄνθρωπον ἐξ ἀνθρώπου ἐξέσσυσθαι καὶ κύνα ἐκ κυνὸς καὶ βοῦν ἐκ βοός, ἀνὴρ εἰδὼς μὲν καὶ τὴν*

---

9 sqq. Hippocr. *Π. φύσ. παιδ.* 17 (VII 498 L.) *καὶ δὴ καὶ τοῖσιν ἄνω τὴν πνοὴν ποιέεται τῷ τε στόματι καὶ τῇ ῥινὶ καὶ ἥ τε κοιλίη φυσῆται καὶ τὰ ἔντερα καταφυσώμενα κατὰ τὸ ἄνωθεν ἐπιλαμβάνει τὴν διὰ τοῦ ὀμφαλοῦ πνοὴν καὶ ἀμαλδύνει, καὶ ἐς τὸν κύσαρον ὁδὸς γίνεται ἀπὸ τῆς κοιλίης καὶ τῶν ἐντέρων ἔξω καὶ ἐς τὴν κύστιν ὁδὸς ἔξω.* 17 Diels ʿ*Frgm. der Vorsokr.*' [3] II p. 71, 8. Clem. Paed. 94 *ἄνθρωπος γὰρ ἐξ ἀνθρώπου ἐκφύεταί τε καὶ ἀποσπᾶται.* Hipp. Ref. VIII 14 p. 428 Gott. *ἄνθρωπος — ἐξέσσυται, φησὶ* (Monoimus), *καὶ ἀποσπᾶται πληγῇ τινι μεριζόμενος.* Stob. III 6, 28 *ξυνουσίη ἀποπληξίη σμικρή· ἐξέσσυται γὰρ ἄνθρωπος ἐξ ἀνθρώπου καὶ ἀποσπᾶται πληγῇ τινι μεριζόμενος,* item Galen. XVII A 521, Plin. Hist. nat. XXVIII 58. Cael. Aur. M. chron. I 4.

---

2 *τὴν περὶ τὰ* Wg: *περὶ τὴν τὰ* L: *περὶ τὰ* P 3. 4 *τὸ οἰκεῖον ἔργον* P: *τι τῶν οἰκείων ἔργων* L 6 ⟨*τροφὴν*⟩ Wg 7 *ἐκκρίνῃ* P: *ἐκκρίνει* L 8 *ὃν* secl. Wg 9 *κοιλίη* L: *κοιλία* P 10 *εἰςπνοῆς* P: *ἐςπνοῆς* L[1]: *εἰςπνοῆς* L[2] in marg. 11 *γίνεται* P: *ἐστι γίνεται* L 12 *ἐμπίπτον* L: *πίπτον* P 13 *τὸν ἀρχὸν* L: *τὸ ἄρχειν* P bis ⟨*τῷ*⟩ Wg 14 *περίθεσιν* P: *παράθεσιν* L 16 *εὐτροφίαν* Wg: *εὐπρέπειαν* LP *φησὶ* P: *φασὶ* L 17 *καὶ* P: om. L *ἐξέσσυσθαι* Wg: *ἐξεσεθύσθαι* P: *ἐξεσυσθαι* (sic) L

οὐράνιον θεωρίαν, θεωρήσας δὲ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν φύσιν, ⟨ὃν⟩ οὐχ οἷόν τε ἀγνωμονεῖν καὶ λέγειν μὴ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός, ὅλον ἐξ ὅλου συστήσαντος αὐτὸ καὶ περάναντος ⟨τὸ σύστ⟩ημα ⟨αὐ⟩το⟨ῦ ἀνθρώ⟩π⟨ε⟩ιον· καὶ γὰρ οὐδ᾽ ἂν εἶχεν ἀνθρώπου λόγον τὸ γιγνόμενον, εἰ μὴ πάντας μὲν ἐν ἑαυτῷ || περιεῖχε k 177 τοὺς τελείους λόγους, ἔμελλε δὲ ποιήσειν οἷα ταῦτα, ἀφ᾽ ὧν τὸ σπέρμα κατεσπάρη. ὥσπερ γὰρ τὰ ἢ τῷ ποσῷ ἢ τῇ ποιότητι ⟨κακὰ⟩ καταβληθέντα σπέρματα ἀναδέχεται τύπους ἢ περί τι [τὰ] μὴ ὁλομελοῦντα ἢ μὴ τοῖς πᾶσιν ἀπηρτισμένα ἢ μορφὰς ἄλλων ζῴων ἔχοντα, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὅσα ἐκ καθαροῦ καὶ διακεκριμένου σπέρματος τυγχάνει, τὸν ἐντελῆ τῶν ζῴων ἐπέχει λόγον. ὃ γὰρ λεῖπον παραποδισμὸν τῆς ὅλης φύσεως εἴληφε ⟨καὶ⟩ ἐκμελῆ καὶ ἐκλείποντα ⟨ποιεῖ⟩ τὰ ἔμβρυα καὶ διὰ ⟨τοῦ⟩το μηκέτι ζῷα, τὸ αὐτὸ μὴ παραποδισθὲν ζῳογονεῖται ἐκ σπέρματος.

Μήτ᾽ οὖν φιλόσοφός τις ὡς ἀμύητος τῶν ἄνω μήτ᾽ ἰατρὸς τῶν ἀπὸ Ἀσκληπιοῦ ὡς ἀθεώρητος τῶν ἐν ἀνθρώπῳ τῆς φύσεως ἀποκηρυττέτω καὶ ἀποξενούτω τὰ ἔμβρυα, ἀλλ᾽ αὐτὸς πολὺ πρότερον ἑαυτὸν ἀναθεωρησάτω ἢ παρὰ πρεσβυτέρων μαθέτω ἢ ὑπὸ τῶν γεννησάντων ἀναμνησθήτω, ὡς ἦν ποτε καὶ αὐτὸς ἔμβρυον, καὶ τοίνυν αὐτὸς ἢ τότε τελείως ἐν μήτρᾳ

---

1 ⟨ὃν⟩ Kf 2 ἀγνωμνονεῖν καὶ λέγειν P: ἀγνωμονεῖν χρήζει λέγειν L γαστρός L: γαστέρα P 3 αὐτὸ καὶ P: καὶ om. L συστήσαντος Wg: συνίσταντος PL περάναντος Wg: δράσαντος LP 3. 4 ⟨τὸ σύστ⟩ημα ⟨αὐ⟩το⟨ῦ ἀνθρώ⟩π⟨ε⟩ιον⟩ Wg: νήπιον P: νήματον cod. vet. Limani: simile aliquid L 4 εἶχεν Wg: ἔσχεν LP 5 ἑαυτῷ L: αὐτῷ P περιεῖχε L: παρεῖχε P 6 ταῦτα L: τὰ P 8 ⟨—⟩ Wg τύπους Wg: τόπους LP 9 περί τι P: περί τε L τὰ secl. Wg 10. 11 ἐκ καθαροῦ P: ἐκ καθ⸗ L 11 διακεκριμένου σπέρματος P: διακεκριμένα σπέρματα L ἐντελῆ P: ἐν τέλει L 12 ὃ Kf: τὸ LP 13 ⟨καὶ⟩ ἐκμελῆ Kf: L[1] ἐκμελεῖ: om. L[2]P ⟨ποιεῖ⟩ Kf ἔμβρυα L: ζῶα P 14 ⟨τοῦ⟩το Wg: τὸ LP 14. 15 ζῳογονεῖται Wg ex ζωογονεῖ τὰ P: ζῶα ποιεῖται L 16 μήτ᾽ οὖν φιλόσοφός τις L: μὴ γοῦν φιλοσόφει P ὡς P: ὃς L 17 τῶν ἐν ἀνθρώπω P: τῶ μὲν ἀνθρώπω L 18 ἀποκηρυττέτω L: ἀποκρυπτέτω P 20 ὡς L: ὧν P 21 αὐτὸς Wg: αὐτοῦ LPL[2] mg. ἢ τότε VQ: ἢ τὸ PL[2]: om. L[1] τελείως hoc loco Wg ex τέλειον L[2]P: τελείως post ἐν μήτρα L[1]

πρότερον ἐσχηματούργηται ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν, καὶ ὡς ἐκ σπέρματος τοῦ εἶναι γέγονεν ἡ ῥίζα αὐτῷ καὶ ὡς οὐκ ὀφείλει k 178 *παρανοίας ἄγειν τὴν || φύσιν. ῥᾳδιουργῆσαι γάρ ἐστι τὰ ἐκείνης θέσμια καὶ τοὺς ⟨σκώληκας τοὺς⟩ τῆς γῆς δημιουργουμένους ὑπ᾽ αὐτῆς φάναι ζῷα μὲν ὑπάρχειν τὴν αὐτὴν ⟨τοῖς φυτοῖς ἀρχὴν⟩ τῆς γενέσεως πάντας ἐσχηκότας καὶ τοῖς αὐτοῖς μυχοῖς ἐντεθραμμένους, φάσκειν δὲ μὴ ζῷα τοὺς ἐν μήτρᾳ τεθραμμένους. ἢ ἐκ μὲν πυρῶν [οἱ] πυροὶ γενήσονται καὶ ἐκ τῶν ἄλλων σπερμάτων τὰ ὅμοια καὶ ἐκ φυτῶν φυτὰ τὴν αὐτὴν τοῖς γειναμένοις φύσιν εἰληφότα, ἄνθρωπος δὲ τὸ θειότερον τῶν ἄλλων καὶ τῶν ὅλων κρεῖττον, τὸ ὅμοιον κατὰ δύναμιν θεῷ, μὴ τὴν αὐτὴν τοῖς σπείρασιν ἀναδέξεται θειότητα;*

Ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ νόμῳ καὶ τοῖς συμβεβηκόσι δείξομεν ζῷα τὰ ἔμβρυα εἶναι, τοῦ μὲν ζῆν τῇ φύσει τὴν αἰτίαν προστιθέντες, τοῦ δ᾽ εὖ ζῆν μετὰ τῆς ψυχῆς τοῖς ⟨αὐτῆς⟩ τὴν πρόσβασιν ἀναδεξαμένοις νομοθέταις (τοῦτο γάρ εἰσιν οἱ νόμοι, κωλύειν μὲν τὰ κακὰ πράττεσθαι, φυλάττειν δὲ τὰ ἤδη ὄντα καλὰ ἢ τὰ μέλλοντα [ἢ τὰ παρόντα] προσποιεῖν)· ⟨οὗτοι οὖν⟩ τιθέμενοι τοὺς νόμους δύο τοῖς μεγίστοις ἀπέδειξαν εἶναι τὰ ἐν τῇ γαστρὶ ζῷα· ἑνὶ μὲν τῷ προσθεῖναι τιμωρίαν τῷ αἰτίῳ k 179 *τῆς ἐξαμβλώσεως γενομένῳ,|| ἑτέρῳ δὲ καὶ δευτέρῳ τῷ δύνασθαι [καὶ] κλήρου μεταλαμβάνειν καὶ τοὺς μήπω γεγενημένους. εἶδον γὰρ ἀκριβέστερον τῶν πλειόνων ὡς ἂν καὶ θεῶν ἔργα μιμούμενοι. θεῶν γὰρ τὸ νομοθετεῖν πρῶτον, εἴπερ ὁ μὲν*

---

1 *πρότερον* PL^2: om. L^1 *ἐσχηματούργηται* L^1: *ἐσχηματούργησεν* L^{2}P *ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν* PL^2 mg.: om. L^1 3 *παρανοίας* Kf: *παρανοίᾳ* L^1: *παρέννοιαν* L^2: *παράνοιαν* P in verba *τὴν φύσιν* desinit P 4 ⟨*σκώληκας τοὺς*⟩ Kf 5 *ζῷα* Wg: *ζῶον* L *μέν* a: *μὴ* L 5. 6 ⟨*τοῖς φυτοῖς ἀρχὴν*⟩ Kf: ⟨*ἀρχὴν*⟩ Wg 6 *πάντας ἐσχηκότας* Wg: *καὶ πάντα ἐσχηκότα* L 7 *ἐντεθραμμένους* Wg: *ἐντεθραμμένον* L 8 *οἱ* secl. Wg 9 *φυτῶν* Wg: *φυτοῦ* L 10 *γειναμένοις* Wg: *γιγνομένοις* L 12 *ἀναδέξεται* Wg: *ἀναδέξασθαι* L 14 *εἶναι* Wg: *ἢ* L 15. 16 *τοῖς τὴν πρόσβασιν ἀναδεξαμένοις νομοθέταις* Wg: ⟨*αὐτῆς*⟩ inseruit Kf: *αὐτοὶ τὴν πρόσβασιν ἀναδεξάμενοι νομοθετοῦσι* L 18 *ἢ τὰ παρόντα* secl. Wg ⟨*οὗτοι οὖν*⟩ Kf 19 *ἀπέδειξαν* Wg: *ἀπεδείξαμεν* L 22 secl. *καὶ* Wg 23 *εἶδον* Wg: *εἰδότες* L

τῶν ὅλων πατὴρ ἐν θεοῖς πάντα διέταξε νόμῳ (κινεῖται γὰρ καὶ ὁ κόσμος ταῖς ἐκείνου προστάξεσι καὶ οἱ πλανῆται δὲ τὴν οἰκείαν ἕκαστος σφαῖραν ἐν νενομοθετημένῳ χρόνῳ καὶ ἥλιος καὶ σελήνη τοὺς ὡρισμένους δρόμους, ἐρρίζωται δὲ ἡ γῆ τοῖς τοῦ δημιουργοῦ κελεύσμασι, ⟨καὶ⟩ κέχυται ὕδωρ καὶ ἀὴρ ἥπλωται καὶ πῦρ ἵεται καὶ τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν ἕκαστον τηρεῖ φοβούμενον ὑπερβῆναι τὸν ἴδιον νόμον), ἐνομοθέτησε μέντοι Κρησὶν ὁ Ζεὺς καὶ Λακεδαιμονίοις ὁ Πύθιος καὶ Ἀθηναίοις ἡ Παλλάς. οἱ οὖν τούτων μαθηταὶ νομοθέται Λυκοῦργος καὶ Σόλων βεβαίως ἡμῖν δι' ὧν προεῖπον κεφαλαίων δύο τὴν ὑπὲρ τῶν ἐμβρύων ἀναμφισβήτητον παρέσχον ὑπόθεσιν. εἰ γὰρ [εἴπερ] μὴ ζῷα ἦν, οὐκ ἂν ἐκόλασαν τοῖς νόμοις φανερῶς τιμωρησάμενοι τοὺς αἰτίους τῆς ἐξαμβλώσεως, ἐπειδὴ δὲ ἔφασαν ζῷα εἶναι, τὴν τιμωρίαν || ἐπήγαγον. τίς γὰρ τὸν ἤδη τέλειον καὶ k 180
ὡμολογημένον ἄνθρωπον εἰσπράττεται δίκην ὑπὲρ τοῦ μήτε κατὰ τὴν μήτραν ὄντος ἀνθρώπου μήτε τὴν ἀρχὴν ἐξωωμένου ποτὲ ⟨ἢ⟩ κλῆρον ἀφίησιν οὐ γιγνώσκων, εἰ ζῷον τὸ ἔμβρυον; πῶς οὖν ἐπισκήπτεις τὸ κατὰ γαστρὸς μὴ ζῷον εἶναι λέγων; τίς χρῆται διαδόχῳ τῷ μήπω τὸ εἶναι πεπιστευμένῳ; τίς ἐρεῖ τὸν αὐτοῦ κύριον τὸν ἀμφισβητούμενον; οὔπω Περικλῆς ἐγένετο ⟨ὁ⟩ Ὀλύμπιος καὶ πᾶσιν ἤδη φοβερὸς τοῖς Ἕλλησι διὰ τὸ ἐνύπνιον ἦν, οὔπω Πεισίστρατος καὶ τύραννος ⟨ἤδη⟩ ἦν· οὔπω Ὀλυμπιὰς Ἀλέξανδρον ἐκύη⟨σεν⟩ καὶ πάντες Ἄμμωνος ἔλεγον ἤδη παῖδα καὶ βασιλέα ⟨π⟩άση⟨ς ἀ⟩ρχ⟨ῆ⟩ς. καὶ Κύψελος ἔτι ζῳογονούμενος καί⟨ριος⟩ εἶ⟨ναι⟩ τοῖς Βακχιάδαις οὐκ ἐδόκει, φοβοῦντος αὐτοὺς ἰνδάλματος. λέγεται δὲ ὡς καὶ Ἑκάβη τὸν Ἀλέξανδρον ἐδεδοίκει πρὶν τεκεῖν, ἐκπλήξαντος αὐτὴν καινοτάτου θεάματος, ἀλλὰ καὶ πάντες Φρύγες ἐκ τοῦ μήπω γε-

---

5 καὶ add. Wg 7 μέντοι Wg: μὲν καὶ L 8 ἀθηναίοις a: ἀθηναίους L 11 εἴπερ (L) secl. Wg 13 ἔφασαν Wg: ἔφησαν L 16 ἐξωωμένου Wg: ἐξωουμένου L 17 ἢ add. Wg: τίς mavult Kf 21 ⟨ὁ⟩ Kf 22 ⟨ἤδη⟩ Wg 23 ἐκύησεν Wg: ἐκύη L 24 βασιλέα ⟨π⟩άση⟨ς ἀ⟩ρχ⟨ῆ⟩ς Wg: βασιλείας ἦρχε L 25 καί⟨ριος⟩ εἶ⟨ναι⟩ Wg: καὶ εἰ L 27 ἐκπλήξαντος Wg: ἐκπλήξαντα L 27. 28 καινοτάτου Wg: γενναιό^τρ L: γενναιοτέρου VQ: γεννω⟨μένου⟩ πυρσοῦ Kf

γεννημένου πυρὸς δεχόμενοι τὰς συμφοράς· καὶ Ἀλκμήνη δὲ γεννήσουσα τὸν Ἡρακλέα φοβερὰ τοῖς ἀντιστρατιώταις ἐγίγνετο καὶ τοὺς ἐχθροὺς μὴ θαῤῥεῖν ἐποίει τὸν παῖδα κατὰ γαστρὸς
k 181 ἔχουσα. ‖ τοσοῦτον οὖν ἀπεῖχον τοῦ μηδὲ ζῷα λέγειν τὰ ἔμβρυα, παρ' ὅσον κατ⟨εῖπον⟩ τὸ μὴ μόνον εἶναι ζῷα, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἀλκιμώτερα, κἂν ἔτι ταῖς μήτραις ᾖ προσεῤῥιζωμένα.

Ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ πρὸς αὐτά μοι τὰ ἔμβρυα γιγνέσθω ὁ λόγος ὡς ἤδη τὴν ἀνθρώπου ἐντελῆ ζωότητα μεμορφωμένα. προίετέ μοι τῶν μυχῶν μηδὲν πεφοβημένα, μήτε γένους πάρεσιν μήτε φιλτάτων ἀπαλλοτρίωσιν μήτε κτημάτων ἀφαίρεσιν, οὐδὲν ὑμᾶς ἡ τῶν πολλῶν συκοφαντία καὶ τῶν αὐτὴν ἀδικούντων τὴν φύσιν πανουργία παραγράψεται. ὅθεν αὐτῶν ὑμεῖς τιμωροὶ καταστήσεσθε ὡς Περικλῆς, ὡς Πεισίστρατος, ὡς Πάρις, ὡς ὁ Μακεδὼν Ἀλέξανδρος καὶ Ἡρακλῆς.

2 γεννήσουσα Wg: γεννήσασα L 4 ἀπεῖχον Wg: ἀπεῖχε L μηδὲ L: μὴ VQ 5 κατ⟨εῖπον⟩ Wg: καὶ L εἶναι Wg: ὡς L καὶ ⟨ἐφοβοῦν⟩το μὴ μ. ὡς Kf, v. annot. 9 ἀνθρώπου Wg: ἀνθρώπω L 10 προίετε a: προίεται L 12 ὑμᾶς a: ἡμᾶς L αὐτὴν Wg: αὐτ̀ L 13 παραγράψεται b: παραγράφεται L

Annotationes

1,3—2,3 praefatio.

1,2 *τὸ κατὰ γαστρὸς* quod L habet, hic et ubique codicis P lectioni *τὸ κατὰ γαστέρα* antepono; saepius enim apud Galenum invenitur, cf. IV 238,17; 239,4; al. Praepositionem *κατὰ* hac significatione etiam alibi cum genetivo usurpatam esse hi loci demonstrant: Eustath. 1548,20 *κύειν τὸ κατὰ γαστρὸς ἔχειν;* Geopon. 16,1,3 *φέρειν κατὰ γαστρός*: item Etym. M. 311,39 in additamento Turrisani, neque aliter Ps.-Callisth. I 5 p. 6 a 7 (Müller) *γύναι, κατὰ γαστρὸς ἔχεις ἄρρενα* et in titulo et in textu codicis A.

1,10 in priore genetivi absoluti parte, fortasse post *δυσκαταλήπτου*, deest *ὄντος;* equidem putarim in archetypo *δυσκαταλήπ̄ ὄν̄* exstitisse, unde facile oriri poterat lectio *δυσκαταλήπτου* omisso *ὄντος*.

1,11 *τοῦ* ante *πράγματος* desideramus quod post -*τος* facile poterat excidere. *ποιεῖσθαι*, non *ποιήσασθαι* in textum recepi, quia de actione sermo est quae fiat. Orator optat, ut per omne tempus omnes qui adsint, auditum praebeant, cf. in proximis *ἀγαπᾶν* et *ἐπιζητεῖν*. Praeterea in universum maiorem codici P habeo fidem quam L vetustiori.

1,13 *λελόγχαμεν* forma mihi probatur, cum *λέλαχα* perfecti apud Empedoclem solum unum exstet exemplum *λελάχασι*, quod Hesychius explicat *τετεύχασι*: frgm. 115,5 (I 267,5 Diels) *δαίμονες, οἵτε μακραίωνος λελάχασι βίοιο.*

1,17 locus corruptus. *φιλία τε ἅμα καὶ μὴ φθόνος ἢ ὕβρις ὑπὸ τῶν ... πειρωμένων*, quod in codicibus legimus, nescio quo modo dicatur. *φιλία* et *φθόνος* et *ὕβρις* necesse est ad unam et eandem personam referantur, ad eos qui audiunt, quorum amicitiae oratori, si quid in oratione proficere vult, multum tribuendum est. Illud *τε* post *φιλία* postulat *καὶ* quod respondeat; nam *καὶ* ante *μὴ* coniungit inter se positivam et negativam enuntiati partem; atque post *καὶ* illud supplendum deficit membrum, quod e sequentibus duobus inter se coniunctis concludi potest verbis. Supplevi *καὶ εὔνοια* post *τε*; satis enim facile *εὔνοια* post *ἅμα* poterat excidere. Praeterea etiam aliud desideramus, significationem quandam personarum, quibus attribuendae sunt amicitia et benevolentia. Ad hoc *παρ᾽ ὑμῖν* post *εὔνοια* addidi. Sed *ὑπὸ* quid sibi vult? Equidem putarim verbi cuiusdam partem superesse eamque verbi *ὑφίστασθαι* *obsistere* atque suppleverim *ὑποστάντων*. Nam locus hunc flagitat sensum: orator qui orationem habiturus est, petit ab auditoribus amicitiam benevolentiamque atque optat ne sibi invidia obsistat superbiave. *τῷ .. πειρωμένῳ* mutavi ex *τῶν .. πειρωμένων*, quod dativus personae expostulatur. *φιλίαν* et *εὔνοιαν* copulata habemus apud Xenophontem in Cyri Inst. 3, 1, 28 *ὅτι εὐνοίᾳ καὶ φιλίᾳ τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν*. Ad secundam sententiae partem cf. Aeschyli verba in Agam. 904 *φθόνος δ᾽ ἀπέστω;* Prom. 628 *φθόνος μὲν οὐδείς* et Platonis in Republ. 5 p. 476 E *εἴ τι οἶδεν, οὐδεὶς αὐτῷ φθόνος, ἀλλ᾽ ἄσμενοι ἂν ἴδοιμεν εἰδότα τι.*

2,4—3,19 quaeritur, quid sit animal et num mundus sit animal.

2,4 *σμικροῦ κόσμου* usitatissime. Galen. de usu part. III 241, cf. praef. XX. Cosmas Ind. de mundo p. 289 Mont. *εὖ γὰρ εἴρηται παρὰ τοῖς ἔξω μικρὸς κόσμος ὁ ἄνθρω-*

πος. Porphyr. Stob. III p. 580 H. *μικρὸν διάκοσμον*. Apud Philon. p. 673 D *ἄνθρωπος βραχὺς κόσμος*. David prol. philos. πρ. ιβ (Brand. Schol. p. 14 b 12) *ἐν τῷ ἀνθρώπῳ μικρῷ κόσμῳ ὄντι κατὰ τὸν Δημόκριτον*. Nechepso frg. 25 Riess: 'hominem quasi minorem mundum stellae quinque, sol etiam et luna ... sustentat'. De hoc cf. Diels *Fragmente der Vorsokratiker*[3] II 72, 3 sqq.

2, 7 *τῆς περὶ τοῦτον φύσεως* conieci pro lectione tradita *τῆς περὶ τούτου φύσεως*. Saepissime genetivus circumscribitur praepositione *περὶ* c. acc. similiter atque nos germanice utimur praepositione *von* pro genetivo. Huius usus afferantur exempla: 14, 1 *ἡ περὶ τὴν φύσιν αὐτουργία*; 14, 2 *τὴν περὶ τὰ ἔμβρυα ζῳογονίαν*; Platon. Legg. 842 D *ὁ περὶ ταύτην τὴν πόλιν νομοθέτης*.

2, 12. 13 *ζῷον — αἰσθητική* antiqua animalis definitio, cf. Porphyr. Isag. et in Arist. Categ. comm. (Busse) 10, 6 *ἔστι γὰρ τὸ ζῷον οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική*, item 15, 2; 63, 12; 66, 27; 68, 24. 25 *ὁ ἄνθρωπος ζῷόν τε λέγεται καὶ ἔστιν οὐσία ἔμψυχος αἰσθητική* itemque 81, 11. In sequentibus non omnia integra sunt. Scriptor de homine dicturus prius quid sit mundus definire vult; sed animalis definitionem praemittit, ut perspicua sint naturae universi semina. Deinde sequuntur duae logicae sententiae, in quarum priore inveniuntur verba, quae sensu omnino carent: *τῷ γένει πάντων ὑπ' αὐτῷ κατηγορουμένων*. Inteliegi non possunt nisi corriguntur sic: *τοῦ γένους πάντων τῶν ὑπ' αὐτῷ κατηγορουμένου*. Neque ea solum, sed etiam quae sequuntur sententiarum ordinem interrumpunt et divellunt. Verisimillimum est aliquantum versuum hic insertum esse, quod non sit huius loci, verba dico *τοῦ γένους — μεριζόμενον*, quae errore scribae in textum venisse accipiendum est. Equidem seclusi. Ceterum sententiae logicae emanaverunt ex Aristotele, cf. Dexipp. in Arist. Categ. comm. 6, 24 *τὰ γένη καὶ τὰ εἴδη καὶ πάντα τὰ καθόλου κατηγορεῖται κατὰ τῶν ὑφ' ἑαυτοῖς ὄντων*. Porphyr.

Isag. et in Arist. Categ. comm. 2,16: *γένος . . . τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον οἷον τὸ ζῷον.* Dexipp. 14,32 *τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ εἴδει ἐν τῷ τί ἐστι κατηγορούμενον,* ibid. 27,11 *οὐσῶν γὰρ τῶν μὲν εἰδοποιῶν διαφορῶν, καθ' ἃς εἰδοπεποίηται καὶ πεποίωται τὸ γένος, οἷον τὸ ζῷον κατὰ τὸ ἔμψυχον καὶ αἰσθητικόν . .;* 28,1 *εἰδικὰς* (scl. *διαφορὰς*). *ὅσαι τέμνουσι τὸ γένος, καθ' ἃς καὶ εἰδοποιεῖται τὰ ὑπὸ τὰ γένη εἴδη.*

2,17.18 *εἴ γε* quod in codd. exstat, in *εἴτε* mutavi, ut responderet alteri *εἴτ'* quod in *εἶτ'* latet (*utrum . . an*). Particula *πάλιν* quae maximam partem augendi causa ad *αὖ* additur, nonnumquam significat: *ein anderes Mal, später,* cuius rei Aristoteles exempla praebet: De caelo A 3, 269ᵇ 22 *νῦν μὲν ἱκανῶς ὡς πρὸς παροῦσαν χρείαν, ἀκριβέστερον δὲ πάλιν;* Polit. E 4, 1304ᵇ 16 *ἐξ ἀρχῆς . . ὕστερον πάλιν.* 'Malim *εἰ τέλειος*' Kf.

2,19 sqq. *κόσμος τοίνυν ἐστὶ κτέ.* Stoica definitio; cf. Arnim frgm. Stoicorum II p. 192.

2,22 *ἢ ἄτομον* secludit Arnim quod a Stoicorum doctrina abhorreat. Sed mea opinione verba *παῖδες φιλοσόφων* docent in universum scriptorem dicere; nullius disciplinae singularis habens rationem commemorat quas de hac re philosophi protulerunt sententias. Ceterum videas p. XX praefationis.

3,4 *δρᾶν ἐμμελῶς* codicis P melioris lectionem praeposuerim. *δρᾶν* propter *ποιεῖσθαι* quod sequitur, *ἐμμελῶς* suscepi, quia hic de harmonia mundi agitur, non de bono mundi sono, quod exprimit *εὐμελῶς*.

3,5 *ἐγὼ φήσαιμ' ἂν* mihi placet, quod quid sibi velit tempus futurum *ἡγήσομαι* in L^2 nescio.

3,9 *συνεσπειραμένην* praebet P contra *ἐσπαρμένην καὶ* L. *συσπειρᾶν* vox e plantis petita: sicut florum qui compositi adhuc erant, gemmae paulatim expanduntur, sic mundus primo conglomeratus tempore explanatur, cf. Diodor. exc. p. 566, 65 *συγκλεισθέντων αὐτῶν εἰς οἴκημα στενὸν παντελῶς τὰ σώματα καθάπερ τῶν θηρίων ἠναγκάζετο συνεσπειραμένα καρτερεῖν.*

3, 12.13 *ὅπου δὲ πῦρ,* ⟨*ὅπου δὲ αἰθὴρ*⟩ supplevi, nam *ὁ αἰθὴρ ἐκτείνεται σὺν ἀέρι.* Lacuna, quam textum traditum habere Arnim intellexerat, non est dubium quin ex scribae, cuius stilus aberravit, errore orta sit.

3, 15 *διαυγεῖ καὶ λαμπρᾷ στιλπνότητι* quod Arnim suspicatus erat suscepi, primum quod in L omittitur illud *τῇ* codicis P, deinde adiectivum, si *τῇ τούτων διαυγείᾳ καὶ τῇ λαμπρᾷ στιλπνότητι* recta esset lectio, ad primum quoque substantivum desideraremus, cum non intellegeretur, cur unum extolleretur prae altero. De *διαυγής* adiectivo cf. Metop. apud Stob. III p. 72 H. *ὁ νόος . . . ἔχων περιαυγέα καὶ διαυγέα τὰν ἔποψιν.* Sed non praetermittam exemplum substantivi *διαύγεια*, ubi *διαύγεια* de lunae splendore usurpatur: Themist. orat. 13 p. 175 A: *ἀλλὰ γὰρ αὗται (αἱ νύκτες) φωτὸς πλήρεις καὶ διαυγείας.*

3, 16 *ποδηγὸς* malo quam *ὁδηγὸς*, ut figuram alliterationis *πάσῃ ποδηγὸς* quam fortasse scriptor efficere in animo habuit, servem.

3, 17 *οὗτος* scl. *αἰθήρ.* Cum verbo *συνεκέκρατο* opus sit subiecto, non quadrat *οὕτως*; praeterea ne lectionem probemus impedit sententiarum ordo, quia *οὕτως* ad aetheris rationem agendi antea descriptam pertineret, id quod loci sensui repugnat. Ut cuiuscunque occurrat dubitationi, scriptor postquam mundum ex quattuor elementis aqua terra igni aere primum coacervatis, quae in lucem prolata praestiterint

suam quodque virtutem, constitisse pro certo affirmavit, idem de quinto quoque principio diserte dicit, cui p. 2, 20. 21 nomen dat *τὸ διῆκον διὰ πάντων αὐτῶν ἀρχηγὸν καὶ πρωτόγονον πνεῦμα.*

3, 18 *τε* post *γὰρ* seclusi quia absurdum.

3, 19—6, 18 foetum animal esse demonstratur e mundi similitudine et Hippocratis sententia.

3, 20 *διεκυΐσκετο*, lectionem codicis P, recuso quod verbum nusquam nobis occurrit.

3, 24 *ἢ ὁ ναυπηγός*, quod P omittit, necessarium est propter illud *τῷ σκάφει τοῦ πηδαλίου* (4, 3).

4, 4 *ἡνίκα λείπει μηδὲν* abundanter dicitur. Glossema vocabulorum *τὸ δ' ἀνελλιπὲς καὶ τοῖς ἅπασιν ἀπηρτισμένον* videtur esse.

4, 6. 7 Sensus hic postulatur: 'mundus et foetus numquam perfectam naturam habuissent, nisi tum, cum primum essentiae participes erant, universi substantiam accepissent'. Hanc sententiam in codicibus mendis obscuratam optime restituit Arnim.

4, 9. 10 Non probabilis est lectio codicis P *ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ κόσμου δευτέρου μετέλθωμεν λόγον*, nam *μετέλθωμεν λόγον* per se stare non potest. Apparet cum *ἐπὶ τὸν*, ut in L fit, coniungendum esse.

4, 11 codicum lectionem *ἐξ ὧν μὲν* quomodo explicem nescio. Mutavi *δείξωμεν* quia verbum requiritur, quo scriptor traducat auditorem ad novum orationis suae propositum.

4, 13 *τοῦτο* supplevi, ne verbis *εἰρηκότος . . καὶ προθεσπίζοντος καὶ προκηρύττοντος* deesset obiectum.

4, 19 *εἶπεν οὖν* contra L exhibet P recte; nam scriptor affert id quod sequitur ex Hippocratis loco. Sed locus ubi exstat habet aliquid offensionis.

4, 22 sq. ex *ἀμφιβάλλειν εἰ ζῷον* quod cum L *ἀμφιβάλλειν* omittens *εἰ* praebeat, in P inveni, *ἀμφίβολον εἶναι, εἰ* conieci. Nam scriptor ipse non dubitat quin foetus sit animal, sed etiam nullum alium esse vult qui dubitet.

5, 1 sqq. Hippocratis sententiae non ad verbum afferuntur, sed pluribus verbis explicantur.

5, 1 codicis P lectionem mutato *ὑγιεινὸν* in *ὑγιεινῶς* suscepi. In verbis *τοὺς μὲν ὑγιεινοὺς ἔχοντας τὸ πᾶν ἀνενδεὲς εἰς ἀρτιότητα τὸ σπέρμα καταβάλλεται,* quae hoc loco L habet, non elucet quo *τοὺς* — *ἔχοντας* accusativus spectet.

5, 2. 3 Item in iis quae sequuntur P recte tradit: *τοῖς δ' εἴς τι κεκολοβωμένοις ἐλλείψει τοῦτο, οὗ τὴν ἀπόῤῥοιαν οὐκ ἔσχε,* contra L *τοὺς δ' εἴς τι κεκωλυμένους . . . ἀπορίαν οὐκ ἔσχεν.* Convenit in sententiam *κεκολοβωμένοις,* non *κεκωλυμένους,* quod a mutilatis, non ab impeditis, semen cum defectu deponitur. *ἀπόῤῥοια* significat effluvium seminis, propter quod si qua ex parte non fit, mutilatur foetus. Ad hoc cf. Hippocr. VII 484 L.: *ἐπὴν δέ τί οἱ νόσημα προσπέσῃ καὶ τοῦ ὑγροῦ αὐτοῦ, ἀφ' οὗ τὸ σπέρμα γίνεται, τέσσαρες ἰδέαι ἐοῦσαι, ὁκόσαι ἐν φύσει ὑπῆρξαν, τὴν γονὴν οὐχ ὅλην παρέχουσιν, ἀσθενέστερον δὲ τὸ κατὰ τὸ πεπηρωμένον, οὐ θαῦμα δέ μοι δοκέει εἶναι καὶ πηρωθῆναι, καθάπερ ὁ τοκεύς.*

5, 4 post *αὐτο* in L traditum ⟨*τελὲς φύσει*⟩ inserui, ut sententiarum contextum servarem. Scriptorem, qui Hippocratis de mutilato semine placitum quaerendo vult confirmare, quae illius verbis respondeant dixisse luce clarius est. Sed verba *αὐτὸ μὴ ὂν ἐν γενέσει ὑγιὲς ἂν γένοιτο,* qualia traduntur in codicibus, non ad antecedentia quadrant.

5,5 *τοῦτο τοῦ* correxi pro *τοῦ* codicum, ut perfectam redderem sententiam. *οὐκ* addidi propter sequentia *τῶν γὰρ οὐκ ὄντων τὰ μὲν οὔπω γέγονε, τὰ δὲ οὐ δύναται.*

5,9 *ἡνίκ' ἂν ἀνθρώπῳ* ex P in textum recepi, quia codicis L lectio *ἡνίκα ἀντ' ἀνθρώπου* quomodo explicari possit non video. Ut e p. 6,8.9 potest intellegi, scriptor explicat doctrinam semen in uterum infusum animal fieri posse, sed re vera fieri *ἡνίκ' ἂν προελθὸν ἔξω τῆς μήτρας ἑαυτὸ συνάψῃ τῷ τὴν ἀρχὴν παρεσχηκότι.* Atque tale aliquid nostra lectio exprimit.

5,12 *μὴ* quia sensui loci repugnat seclusi.

6,5.6 *τὸ* ante *πῦρ* quod in L, non in P exstat, omisi, cum nomen praedicativum articulo carere debeat.

6,11 sqq. *μόριον — ἄρχεται* Stoicorum doctrina; cf. de hoc loco Arnim, Stoicorum veterum frg. vol. II p. 213.

6,17 *τὸν νοῦν ἵστησι*: Si P sequeremur qui codex habet *τοίνυν ἵστησι,* obiecto nobis opus esset, quod *ὄμματα* intellegere dedecet; nam non oculos foetus convertit, sed animum sui ad similia aptandi causa. Praeterea *τοίνυν* non plane elucet quid sibi velit. Figura gradationis cuiusdam hic nobis occurrit. Foetus ab utero separatus ex se moveri incipit, oculos ubique tendit luciferos et imitantes solis et lunae naturam et impetu rapitur studioque ad cognatum aliquid atque simile complectendum.

6,19—8,12 animal quod in utero est naturae opera edere dicitur.

6,20 *τεκμαίρεσθε* pro *τεκμαίρεσθαι* codicum recte conicit Kalbfleisch, cum hic item atque p. 7,14 orator ad auditores se convertat.

7,1 deest aliquid post *καταπίνει τε γὰρ καί*, ut ex *τε — καὶ* conicio. Quomodo lacuna sit explenda, vox *ῥινὶ* praebet ansam. Ut enim foetus *καταπίνει στόματι*, ita *ῥινὶ* ⟨*πνεῖ*⟩, id quod adiunxi.

7,3 *τινὲς δὲ τῶν Ἀσκληπιαδῶν*: foetus sugere quae in utero essent cotyledonas dixit Diogenes Apolloniates, cf. Aristoph. epit. hist. anim. I 78 [suppl. Arist. I 1 p. 23,13] *διαπίπτειν δὲ Διογένην τὸν Ἀπολλωνιάτην εἰρηκότα ταῖς κοτυληδόσι ταῖς ἐν τῇ μήτρᾳ τρέφεσθαι τὰ ἔμβρυα.* Idem de Diogene et Hippone narrat Censorinus De die nat. 6,3 'at Diogenes et Hippon existimarunt esse in alvo prominens quiddam, quod infans ore apprehendat et ex eo alimentum ita trahat ut cum editus est, ex matris uberibus'. Videas de hoc Diels *Fragm. der Vorsokr.*[3] II 49,31 sqq. et I 134,31 sqq. Democritum et Epicurum eandem protulisse sententiam docet Aet. V 16,1 [Diels, *Doxogr. Graec.* 426,24] *Δημόκριτος Ἐπίκουρος . . . εἶναι . . καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ θηλάς τινας καὶ στόματα, δι' ὧν τρέφεσθαι*; similiter Diels *Dox.* 643,28. De concoctione cibi quae in utero fit apud Hippocratem sermo est *Π. σαρκ.* 6 (VIII 592 L.): *κόπρον ἔχον ἐν τοῖσιν ἐντέροισιν γίνεται καὶ ἀποπατέει, ἐπειδὰν γένηται τάχιστα, καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ πρόβατα· καίτοι οὐκ ἂν εἶχε κόπρον, εἰ μὴ ἐν τῇσι μήτρῃσι ἔμυξεν.*

7,6 pro falsa cod. L lectione *προστεθὲν* reperimus in P *προστεθῆναι* quod bene ad *ὁμοιωθῆναι* quadrat, itemque recte P *γὰρ* habet pro *δέ*, quia hoc enuntiato causa datur eorum quae antecedunt. *δυνατὸν* (7,7) quod in LP legimus, in *δύναιτο* mutavi, quoniam *ἂν* particula postulat verbum.

7,9 verba *τῆς τοῦ παιδὸς φύσεως*, quae post *τὸ τρέφον* (8) sensu carent, Kalbfleisch recte inserit pro verbis *τῆς φύσεως*, ad quae supplenda illa olim in margine archetypi adscripta fuisse videntur. Ibidem *ἐργαζομένου* male

tradit L, non potest mea sententia explicari; melius exstat in P ἐργάζηται, sed modi potentialis causa mutanda est forma in ἐργάζοιτο.

7,9 sqq. verba παρασχεῖν καὶ ἀναλαμβάνειν καὶ ἕτοιμον πρὸς διάκρισιν καὶ διακρίνειν τὸ ἀλλότριον quae in L traduntur, intellectu difficilia sunt. De quo verbo pendeant infinitivi primum quaerimus, deinde quid καὶ ἕτοιμον sibi velit. Non referri possunt infinitivi ad τινὲς τῶν Ἀσκληπιαδῶν . . . λέγουσι, quod scriptor suam ipsius profert sententiam. Huic quoque loco codicis P auxilio mederi possumus, ubi legitur: τῆς φύσεως παρασχούσης καὶ ἀναλάβοι τὸ ἕτοιμον πρὸς διάκρισιν καὶ διακρίνειν τὸ ἀλλότριον, in quibus si pro διακρίνειν propter ἀναλάβοι quod praegreditur scripseris διακρίναι, aptissimum hunc efficies sensum: 'et si iam natura pueri opera sua praebente et assumat quod promptum est et separet quod alienum est (scil. τὸ τρεφόμενον)'.

7,11 τούτῳ γὰρ ⟨τῷ τρόπῳ⟩ legerim pro τοῦτο γὰρ codicum propter antecedentia; nam quod ex his sequitur exponitur.

7,13 ⟨ἕν⟩εκ⟨α⟩ correxi ut exprimeretur ex sensu loci alimentum foetuum causa adduci; ἐκ τῶν ἐμβρύων non intellego. 'Possis ἐπὶ' Kf.

7,16 κατενεχθείη male traditum cum τροφῆς coniungendum et in κατενεχθείσης mutandum esse optime iudicavit Kalbfleisch. Agitur enim de foetu alimentorum introductorum participe.

7,16 δόξητε feci ex δόξης codd., velut p. 7,14 νομίζετε invenitur.

8,2 foetum ore nutriri apud doxographos exstat, ubi etiam dicitur probari hanc rem post partum statim mammae

appetitione. Cf. Diels, *Doxogr. Graec.* p. 643,27 *Δημόκριτος καὶ Ἐπίκουρος διὰ τοῦ στόματος τρέφεσθαι· εὐθὺς γοῦν ἐπὶ τὸν μαζὸν φέρεσθαι τῷ στόματι;* similiter 426,17 sqq. *Δημόκριτος Ἐπίκουρος τὸ ἔμβρυον ἐν τῇ μήτρᾳ διὰ τοῦ στόματος τρέφεσθαι. ὅθεν εὐθέως γεννηθὲν ἐπὶ τὸν μαστὸν φέρεσθαι τῷ στόματι,* et Diels *Fragm. der Vorsokr.* II 49,31 sqq. Sed Hippocrates quoque nihil aliud docet: V 304 *οὐδ' ἂν θηλάζειν τὸν μαστὸν ἠπίστατο γεννώμενον αὐτίκα, εἰ μὴ ἐν τῇ μήτρᾳ ἔμυζε,* item VIII 594. De Alcmaeone cf. Orib. III p. 156 *Ἀλκμαίων οἴεται ὅτι ἐν ταῖς μήτραις ὃν τὸ παιδίον ἤσθιεν στόματι.* Vid. de hac quaest. Kalbfleisch in praef. ad libellum *Πρὸς Γαῦρον περὶ τοῦ πῶς ἐμψυχοῦται τὰ ἔμβρυα* p. 24.

8,5 *ὥρμα ἂν* restitui ex *ὁρμᾶν* codicum sensu casus irrealis formam flagitante.

8,9 *μέλη* ex P pro *πιμελὴν* (L) suscepi, ultimum enumerationis membrum, quod partes antea dictas in se continet. Quod bis (v. 7) deinceps eadem articuli forma *τὴν* nomine carens redit, licet coniectari substantivum ad quod ea pertineat excidisse. Atque Caroli Kalbfleisch coniectura mihi placet post *μέλη* inserentis ⟨*μεταβολὴν*⟩, cum revera in verbis huius loci de transitione ex una condicione in alteram agatur. *τὸ* seclusi; parvum enim fit magnum, non id quod evadit ex parvo. Ad totum locum cf. Censor. 6,1: 'Diogenes Apolloniates ex umore primum carnem fieri existimavit, tum ex carne ossa nervosque et ceteras partes enasci'.

8,13—13,13 e x p o n i t s c r i p t o r q u o d i n u t e r o s i t a n i m a e e t r a t i o n i s e s s e p a r t i c e p s.

8,14 *λόγῳ ποιοῦσι* bene tradit P. *λόγῳ ποιεῖν τι* = *etwas theoretisch entstehen lassen, ableiten* usitatissima elocutio est.

8,16 *διαπορθμεύειν* e navigatione petitum: sicut

naves ad aliquid transportandum sunt factae, ita sensus a natura *μηχανῶνται εἰς τὸ διαπορθμεύειν τὰς ψυχικὰς δυνάμεις.*

9,2 melius mihi lectio codicis P *καὶ γὰρ ἴσμεν* quam codicis L *ἢ γὰρ οὐκ ἴσμεν* novam adiungere videtur sententiam, quamobrem praefero. Correxi 9,2.3 *δημιουργοὺς τὰς* ex *δημιουργοῦντας*, ut duo deinceps evitarem participia.

9,10 *παιώνια* usitatius fuisse quam *παιώνεια* elucet e multis exemplis: cf. Aeschyl. Agam. 848 *φαρμάκων παιωνίων*; Iuliani epist. 20,15 *παιωνίοις τισὶ φαρμάκοις;* Orig. contra Celsum p. 444 F *παιώνιον φάρμακον.*

9,15 *οὕτως δὴ καὶ* pro *ὅπως τε* codicum LP puto necessarium esse, quod hic aliquid novi scriptor antecedentibus comparans annectit. In emendando secutus sum codicem Q, qui iam *οὕτως τε καὶ* correxerat.

9,18.19 *ῥὶς δ' ὀσφραίνεται* supplevi, quia praeter alios qui hoc loco afferuntur sensus, nasus quoque (v. 25) commemoratur.

9,20 et ea quae L et quae P praebet, textui inserui quia facilius scribae verba omittere quam addere poterant.

9,21 *κατ' ἐνέργειαν* pro *τὸ κατ' ἐνέργειαν* sensu carente in textum recepi; idem cadit in *ὑπόκειται καὶ φωλεύει* pro *ὑπόκειται φωλεύειν.*

10,2 *ἐναποθνήσκοντα ἐν ταῖς μήτραις*: ex abundantia item *ἐν* additur apud Athen. 13 p. 596 F: *ἐναποθνήσκειν ἐν ταῖς βασάνοις;* apud Dion. Cass. 51,10 extr. *ἐν τοῖς τῆς Κλεοπάτρας κόλποις ἐναπέθανεν.*

10,4 supervacaneum atque inutile est *καὶ* ante *ἀπειπούσης,* quod in P legitur.

10,7 *δῆλα* (scl. *ἐστί*) pro *δῆλον* codd. legi volo propter *τὰ ἔμβρυα* v. 6.

10,12.13 codex P recte mihi tradere videtur *οὔσης τῆς ἀναπνοῆς προαιρετικῆς*; sensus enim loci est: puerile est dicentem 'respirationem fieri in somno non voluntarie' impugnare sibi videri sententiam 'spiritum esse opus animae', cum re vera spiritus sit voluntarius.

10,15 *ἐπιτελεῖ* flagitat obiectum, quapropter ex *διὰ* feci *τά*.

10,16 *πρᾶξιν* probo quod *πραγματείαν* ex *πρᾶξιν* et *τείνασα* ortum esse mihi videtur.

11,2.3 lectionem codicis P *μόνη δ' ἐν ἑαυτῇ* (quod nimirum pro *ἑαυτή* restituendum est) praetulerim bene ad verba praegredientia quadrantem: anima noctu contracta collectaque neque a visis rebus perturbata neque ab auditis territa . ., sed sola in se versans respirat. Notabilia sunt huius loci isocola et homoeoteleuta.

11,8 *εὔφθαρτον τάξιν*] naturae locum obtinet interitui obnoxium. Non *πρᾶξις* tantum, sed *τάξις* omnino naturae *εὔφθαρτος* est. Si *πρᾶξις* teneretur, scriptor duobus enuntiati membris idem dixisset; nam *θνητὴ περίοδος* opera naturae est.

11,9—11,19 cf. de anima Plat. Phaedr. 248 A *ἡ μὲν ἄριστα θεῷ ἑπομένη καὶ εἰκασμένη ὑπερῆρεν εἰς τὸν ἔξω τόπον τὴν τοῦ ἡνιόχου κεφαλήν, καὶ συμπεριηνέχθη τὴν περιφοράν;* ibid. 248 C *ἥτις ἂν ψυχὴ θεῷ ξυνοπαδὸς γενομένη κατίδῃ τι τῶν ἀληθῶν.* Phaed. 108 A *οὐδὲ γὰρ ἂν ἡγεμόνων ἔδει· οὐ γάρ πού τις ἂν διαμάρτοι οὐδαμόσε μιᾶς ὁδοῦ οὔσης. νῦν δὲ ἔοικε σχίσεις τε καὶ περιόδους πολλὰς ἔχειν.*

11,15 *περίοδος* forma adiectivi exstat. Adiectivum eum significat, qui ad alicuius loci situm cognoscendum circumit, cf. Aen. tact. Poliorc. cap. 22.

11,17 *πόθεν ἐστὶ καὶ ὅ τι ἐστὶ* Homeri verba in memoriam vocat *τίς πόθεν εἷς ἀνδρῶν*; cf. Odyss. VII 238; X 325; XIV 187. Similiter IX 252 *ὦ ξεῖνοι, τίνες ἐστέ, πόθεν*...

11,18 *τούτοις τοῖς σώμασιν*: nam sicut ex iis quae antecedunt elucet, anima a rerum omnium patre non in oculis, ut putabat L, locata est, sed in cerebro (cf. 8,22. 23).

11,22 ⟨*οἰόμεθα*⟩: aliquid tale deesse accusativus cum infinitivo *τὴν φύσιν — δύνασθαι* docet.

12,4 *μυίας* ex P petitum mihi probatur; muscas enim, non mures quod L legi vult, repere videmus *οἷον ἐν μήτρᾳ τῇ ὕλῃ γιγνόμενα*.

12,7 *τοῦ ζωουμένου* propter *ζῷον* in sequentibus.

12,10 *δέον γὰρ* ⟨*ἢ*⟩ *εἰπεῖν 'μὴ ζῷα' ἢ εἰπεῖν 'γίνεται τὰ μέρεα'*: sic correxi locum corruptum. Scriptoris sententia est: Hippocratem cum aut dicere oporteret ea quae non essent animalia, fieri animalia aut partes animalium fieri, perfecti esse usum nomine (*ζῷα, ζωοῦσθαι*), ut recte intellegeretur.

12,22 verba *τοῦ τὸ πῦρ εἰδοποιοῦντος* quae traduntur, carent sensu; emendationem quam ego ipse commendaveram *τοῦ πυρὸς τοῦ τὸ εἰδοποιοῦν ὅπερ ἐστὶ τὸ καῖον ἔχοντος* postposuerim illi quam Kalbfleisch proposuit *τὸ τὸ πῦρ εἰδοποιοῦν, ὅπερ ἐστὶ τὸ καῖον, ἔχοντος τοῦ πυρός*, quia haec aliquanto facilior mihi videtur esse. Atque hanc lucramur sententiam: magnae est amentiae quod animal est id animam et corpus dicere, rei autem nomen auferre, sicut absurdum est ignis id quod eum fingit, urendi vim, habentis rem quidem fateri, nomen autem negare.

13,6.7 Locum corruptum *ἢ τὸ τμῆμα τοῦ τέμνοντος* coniectat Kalbfleisch sic corrigendum esse: *ἢ ὅτι ἂν ᾖ* ⟨*ὄνο*⟩*μα τοῦ τέμνοντος*, cui opinioni favere videntur

verba τὸν χαλκὸν ἢ σίδηρον. Nam ex iis fieri potest ut coniciatur non gladii solum, sed alterius etiam cuiusdam mentionem hoc loco fuisse factam instrumenti. Probabilem magistri mei coniecturam quamquam in textum recepi, tamen in medio reliquerim num anteponam lectioni a me ex loci sensu factae ἢ ὅ τι ἂν ᾖ μη⟨χάνη⟩μα τοῦ τέμνειν. In ea enim de alio secandi instrumento sermo est, cum in illa de alio secantis rei nomine agatur. Sed τοῦ τέμνοντος mutandum est in τοῦ τέμνειν.

13,14—16,12 Quod in uteri sinibus adhuc contineatur, demonstrat scriptor animal esse.

13,22 ὄρνεις in L, ὄρνϊς in P legimus. Sed quia in v. 23 uterque codex ὄρνιθας exhibet, hoc quoque loco formam ὄρνιθας textui inserui, praesertim cum illud ὄρνϊς codicis P significare videatur aliquid excidisse.

13,24 participia νοοῦντάς τε καὶ βλέποντας cum item atque πετομένους pendeant ex ὁρῶμεν, non minus flagitantur quam hoc.

14,1 ἡ περὶ τὴν φύσιν αὐτουργία = ἡ τῆς φύσεως αὐτουργία; de hoc usu confer quae annotavi ad 2,7.

14,3.4 τὸ οἰκεῖον ἔργον: nam foetus post partum proprias operas ostendunt, non aliquid propriarum operarum.

14,6 ⟨τροφὴν⟩ addidi; nam ex lectione tradita quid excernatur, quod supervacuum sit, non elucet.

14,14 περίθεσιν: non appositam, sed circumdatam habet sibi foetus amnium membranam; cf. Galen. De usu partium XV c. 4 (IV 224) ὅλῳ μὲν γὰρ αὐτῷ (τῷ κυουμένῳ) πανταχόθεν ὑμὴν περιβέβληται λεπτός, ὃν ἄμνιον ὀνομάζομεν; item IV 225 λεπτὸς μέν, ἰσχυρὸς δ' ὑμὴν ἔξωθέν τε περιφυόμενος ἅπασι τοῖς ἀγγείοις.

14,16 *εὐτροφίαν*: obscurum est *εὐπρέπειαν* hoc loco. Exponitur foetuum naturam, etiamsi membrana iis sit circumdata, tamen esse idoneam, quae facultatem viamque ad cibum praebeat: id est per foramina. Huic bene quadrat verbum *εὐτροφία* sensui. — *φησὶ δὲ καὶ Δημόκριτος*: cf. de hac quaestione Diels *Fragm. der Vorsokr.*[3] p. II 71,8 et Natorp *Ethica des Democrit* (Marburg 1893) p. 15 et Cobet, Mn. N. S. 3,290; item 13,351. Legitur apud Plin. Hist. nat. 28,16 'Venerem damnavit Democritus, ut in qua homo alius exiliret ex homine' . . . Pseudo-Galen. Defin. med. 439 [XIX 449 K.] *ὁ μὲν Δημόκριτος λέγων 'ἀνθρώπου ἐξέσσυται καὶ ⟨ἀποσπᾶται⟩ ἄνθρωπος παντός*, vid. Diels p. 85. *ἔσσυσθαι* accentum significationemque habet praesentis.

15,1 sqq. locum in codicibus editionibusque corrupte traditum sic restituendum esse puto: *θεωρήσας δὲ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν φύσιν, ⟨ὃν⟩ οὐχ οἷόν τε ἀγνωμονεῖν καὶ λέγειν μὴ ζῷον τὸ κατὰ γαστρός, ὅλον ἐξ ὅλου συστήσαντος αὐτὸ καὶ περάναντος ⟨τὸ σύστ⟩ημα ⟨αὐ⟩το⟨ῦ ἀνθρώ⟩π⟨ε⟩ιον* i. e. vir qui nostram naturam speculatus est, non fieri potest ut ignarus sit et neget quod in utero est id animal esse, cum totum ex toto id constituerit et constitutionem eius fecerit humanam. Ex sequentibus *καὶ γὰρ οὐδ' ἂν εἶχεν ἀνθρώπου λόγον τὸ γιγνόμενον, εἰ μὴ πάντα μὲν ἐν ἑαυτῷ παρεῖχε τοὺς τελείους λόγους κτέ.* concludere possumus scriptorem in parte corrupta disseruisse a Democrito foetui quoque *ἀνθρώπου λόγον* attributum esse. Ad textum sanandum verba tradita *συνιστάντος . . καὶ δράσαντος* mutavi in *συστήσαντος . . καὶ περάναντος* et codicis P lectione *νήπιον* et Limani lectione e codice vetere addita *νήματον* usus sum. De genet. absol. pro partic. coniuncto cf. Kuehner-Gerth § 494. 'Ego temptabam *ὅλον ἐξ ὅλων συνιστάντα αὐτὸ καὶ θηλάζοντα* (nimirum *τῷ λόγῳ*) *ὡς νήπιον*, cf. p. 3,21 et p. 29' Kf.

15,8 ⟨*κακὰ*⟩ aliquid tale est supplendum, de vitiosis enim hic agitur seminibus. In sequentibus vitiose traditis

τύπους correxi pro τόπους et τὰ (9) post τι seclusi, quia de lineamentis, quae semina accipiunt, sermo est, non de locis, et quia τὰ explicari vix potest nisi forte ex ταῦτα mutilatum est. His mutatis totus locus hunc habet sensum: semina, quae quantitate aut qualitate sunt vitiosa, iacta in uterum ea lineamenta accipiunt, ut aliqua ex parte aut omnino careant integritate aut alienam formam habeant.

15, 12—15, 15 scriptor vult dicere: ut integra et expurgata semina retinent perfecti animalis rationem, ita quod deest, impedimentum edit totius naturae et foetus facit discrepantes et haud integros.

15, 13 sqq. τὰ ἔμβρυα καὶ διὰ ⟨τοῦ⟩το μηκέτι ζῷα — ζῳογονεῖται: duae hic inter se opponuntur sententiae: foetus qui vitiosi sunt, non amplius animalia fiunt; foetus non impediti ex semine animantur. Quas si recte intellego, codicis P lectionem ζῷα pro ἔμβρυα probare non possum, quippe cum foetus haud integri, non animalia vitiosa quominus animentur impediantur. ζῳογονεῖται restitui ex ζωογονεῖ τά; animatur enim, non animat τὸ μὴ παραποδισθέν.

15, 16 non ad personam quam alloquitur se vertit orator, sed in universum philosophos divinarum rerum ignaros, medicos speculatione privatos ne a natura hominis foetus abdicent monet ut caveant, quamobrem lectio φιλοσόφει abneganda est.

15, 17 τῶν ἐν ἀνθρώπῳ contrarium verbis τῶν ἄνω.

15, 20 ὡς, non ὤν mihi placet, quia secundaria sententia non solum e verbis ὑπὸ τῶν γεννησάντων ἀναμνησθήτω pendet, sed etiam e verbis παρὰ πρεσβυτέρων μαθέτω.

15, 21 sqq. ex verbis in codicibus editionibusque traditis quid scriptor dicere voluerit non apertum fit. Ac primum

quidem quo *αὐτοῦ* spectet nescio, *αὐτὸς* restituendum esse puto. Deinde codicum PL mg. lectio *ἢ νῦν* obscura est, nisi antecedit *ἢ τότε*. In VQ, ubi hoc legitur, deest *ἢ νῦν*; in PL mg. latet in verbis *τὸ τέλειον*, pro quibus *τότε τελείως* scripsi a codice L[1] adiutus. Eorundem codicum PL mg. lectionem *ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν* tenemus, lectionem *ἐσχηματούργησεν*, cum subiectum desideretur, repudiamus; hic codicis L[1] lectio *ἐσχηματούργηται* praestat. In hoc codice illud *ἢ οὐ τελεσιουργεῖται νῦν* non exstat. Locus mihi sic intellegendus esse videtur: philosophus aut medicus a senioribus discat aut a parentibus meminerit ipsum quoque olim foetum fuisse atque hanc ob rem ipsum aut tum perfecte in utero formatum esse aut nunc non perfectam habere rationem. Atque ita immutavi textum.

16,3 sequentia docent sic explanandum esse locum: non licet naturam incusari vesaniae; quod ut exprimeretur, Kalbfleisch lectionem *παρανοίας εἰσάγειν* commendabat exemplis allatis Aristoph. Nub. 845 *πρότερον παρανοίας αὐτὸν εἰσαγαγὼν ἕλω* et Plat. Apol. 26 a *τῶν τοιούτων καὶ ἀκουσίων ἁμαρτημάτων οὐ δεῦρο νόμος εἰσάγειν ἐστίν*; sed idem nuper monuit *ἄγειν* sufficere ad Crönerti lexicon me relegans (*ἄγω* VI p. 73).

16,4 sqq. textus hoc quoque loco depravatus est. *πάντα ἐσχηκότα* et *ἐντεθραμμένους*, postquam *τοὺς δημιουργουμένους* et *ζῷον* antecesserunt, incertus sum qua ratione explicem. Sensui puto me mederi *πάντα ἐσχηκότα* mutans in *πάντας ἐσχηκότας* eaque verba aeque atque *ἐντεθραμμένους* coniungens cum *τοὺς δημιουργουμένους*. Sed haec masculina sola per se obscura ut ad intellegendum sint facilia coniectura opus est. *⟨σκώληκας⟩* conici posse ex attributis vermibus datis elucet. Nam supra expositum est vermes idem principium generationis habere atque iisdem in sinibus nutriri. Carolum igitur Kalbfleisch secutus post *τοὺς* inserui *⟨σκώληκας τοὺς⟩*, cum antea *⟨σκώληκας⟩*

post ἐσχηκότας sine articulo τοὺς supplevissem. Lacunam quae post αὐτὴν est statuenda antea explevi substantivo ⟨ἀρχήν⟩. Sed id solum non sufficere ex verbis τὴν αὐτὴν apparet. Deficit aliquid quo exprimatur, vermibus cum qua re sit idem generationis principium. Optimam adhibuit medelam Kalbfleisch inter τὴν αὐτὴν et ⟨ἀρχὴν⟩ inserens τοῖς φυτοῖς.

16,10 τοῖς γειναμένοις: nam de gignentibus sermo est, non de iis quae gignuntur.

16,12 ἀναδέξεται postulant verba γενήσονται (8) et ἄνθρωπος (10).

16,13—18,7 Et lege et per accidentia foetus animalia esse ostenditur.

16,14.15 scriptoris sententiam, qui dicit causam bene vivendi in legislatores ascensum quasi suscipientes referendam esse, perturbant codices editionesque.

16,18 ἢ τὰ παρόντα, fortasse manus τὰ ὄντα corrigentis additamentum quod sensui repugnat seclusi.

16,18.19 pertinet ad legislatores, non ad scriptorem, qua de causa ἀπέδειξαν restitui pro ἀπεδείξαμεν. Nova incipiente sententia aliquid ante τιθέμενοι postulatur, quod eam ad antecedentia adiungat. Atque bene annectit Kalbfleisch verbis ⟨οὗτοι οὖν⟩, quae facile poterant excidere post προσποιεῖν.

16,23 εἶδον ex εἰδότες feci verbum finitum desiderans.

17,7 sententiam imprimis deorum esse leges ferre, quam scriptor v. 1 interruperat, hic resumit atque exemplis demonstrat deos re vera gentibus populisque leges dedisse.

Quas ad coniungendas inter se sententias *μὲν καὶ* (v. 7) mutavi in *μέντοι*.

17, 9. 10 De Lycurgi in abortus auctores legibus cf. Plutarch. in Lycurgi vita c. 3 *καὶ πρίν γε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ φανερὰν ἔσεσθαι κύουσαν ἐβασίλευεν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο τάχιστα ᾔσθετο, τὴν μὲν βασιλείαν ἀπέφηνε τοῦ παιδὸς οὖσαν, ἄνπερ ἄρρην γένηται, τὴν δὲ ἀρχὴν αὐτὸς ὡς ἐπίτροπος διεῖπε. Τοὺς δὲ ὀρφανῶν βασιλέων ἐπιτρόπους Λακεδαιμόνιοι προδίκως ὠνόμαζον. ὡς δὲ ἡ γυνὴ προσέπεμπε κρύφα καὶ λόγους ἐποιεῖτο, βουλομένη διαφθεῖραι τὸ βρέφος ἐπὶ τῷ συνοικεῖν ἐκείνῳ βασιλεύοντι τῆς Σπάρτης, τὸ μὲν ἦθος αὐτῆς ἐμίσησε, πρὸς δὲ τὸν λόγον αὐτὸν οὐκ ἀντεῖπεν, ἀλλ' ἐπαινεῖν καὶ δέχεσθαι προσποιούμενος, οὐκ ἔφη δεῖν ἀμβλίσκουσαν αὐτὴν καὶ φαρμακευομένην διαλυμαίνεσθαι τὸ σῶμα καὶ κινδυνεύειν· αὐτῷ γὰρ μελήσειν, ὅπως εὐθὺς ἐκποδὼν ἔσται τὸ γεννηθέν. Οὕτω δὲ παραγαγὼν ἄχρι τοῦ τόκου τὴν ἄνθρωπον, ὡς ᾔσθετο τίκτουσαν εἰσέπεμψε παρέδρους ταῖς ὠδῖσιν αὐτῆς καὶ φύλακας, οἷς ἦν προστεταγμένον, ἐὰν μὲν θῆλυ τεχθῇ, παραδοῦναι ταῖς γυναιξίν, ἐὰν δὲ ἄρρεν, κομίσαι πρὸς ἑαυτὸν ὅτι ἂν τύχῃ πράττων κτἑ.* De eiusmodi lege Solonis nihil adhuc repperi.

17, 11 *εἴπερ* e dittographia ortum et contextum interrumpens seclusi.

17, 17 particula ⟨*ἢ*⟩ necessariam efficit inter unam quaestionem et alteram coniunctionem; idem per anaphoram assequitur *τίς* a Carolo Kalbfleisch commendatum, cf. 19.

17, 20. 21 cf. Aristoph. Acharn. 530 *ἐντεῦθεν ὀργῇ Περικλέης οὑλύμπιος ἤστραπτεν.* Plutarchi vit. Pericl. c. 8 *οἱ δ' ἀπὸ τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ ταῖς στρατηγίαις δυνάμεως Ὀλύμπιον αὐτὸν οἴονται προσαγορευθῆναι.* De insomnio agit Plut. vit. c. 3 *αὕτη (ἡ Ἀγαρίστη) κατὰ τοὺς ὕπνους ἔδοξε τεκεῖν λέοντα καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἔτεκε Περικλέα, τὰ μὲν ἄλλα τὴν ἰδέαν τοῦ σώματος ἄμεμπτον, προμήκη δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ ἀσύμμετρον.*

17,22 Pisistratus tyrannus quid hic sibi velit, non perspicio. 'Cf. Herod. I 59' Kf.

17,22.23 Legitur apud Plut. vit. Alex. c. 2 *ἡ μὲν οὖν νύμφη* (scl. *Ὀλυμπιὰς*) *πρὸ τῆς νυκτός, ᾗ συνείρχθησαν εἰς τὸν θάλαμον* (scl. *Ὀλυμπιὰς καὶ Φίλιππος*), *ἔδοξε βροντῆς γενομένης ἐμπεσεῖν αὐτῆς τῇ γαστρὶ κεραυνόν, ἐκ δὲ τῆς πληγῆς πολὺ πῦρ ἀναφθέν, εἶτα ῥηγνύμενον εἰς φλόγας πάντη φερομένας διαλυθῆναι. Ὁ δὲ Φίλιππος ὑστέρῳ χρόνῳ μετὰ τὸν γάμον εἶδεν ὄναρ αὐτὸν ἐπιβάλλοντα σφραγῖδα τῇ γαστρὶ τῆς γυναικός· ἡ δὲ γλυφὴ τῆς σφραγῖδος, ὡς ᾤετο, λέοντος εἶχε εἰκόνα.* c. 3 narratur Philippum a deo Delphico iussum esse *Ἄμμωνι θύειν καὶ σέβεσθαι μάλιστα τοῦτον τὸν θεόν· ἀποβαλεῖν δὲ τῶν ὄψεων αὐτὸν τὴν ἑτέραν, ἣν τῷ τῆς θύρας ἁρμῷ προςβαλὼν κατώπτευσεν ἐν μορφῇ δράκοντος συνευναζόμενον τῇ γυναικὶ τὸν θεόν.* Praeterea cf. c. 27: *Ἐπεὶ δὲ διεξελθὼν τὴν ἔρημον ἧκεν εἰς τὸν τόπον, ὁ μὲν προφήτης αὐτὸν ὁ Ἄμμωνος ἀπὸ τοῦ θεοῦ χαίρειν, ὡς ἀπὸ πατρός, προσεῖπεν· ὁ δὲ ἐπήρετο, μή τις αὐτὸν εἴη διαπεφευγὼς τῶν τοῦ πατρὸς φονέων. εὐφημεῖν δὲ τοῦ προφήτου κελεύσαντος, οὐ γὰρ εἶναι πατέρα θνητὸν αὐτῷ, μεταβαλὼν ἐπυνθάνετο . . . περὶ τῆς ἀρχῆς, εἰ πάντων αὐτῷ δίδωσιν ἀνθρώπων κυρίῳ γενέσθαι. Χρήσαντος δὲ τοῦ θεοῦ καὶ τοῦτο διδόναι . . . ἐδωρεῖτο τὸν θεὸν κτέ.* Huc spectat illud *ἔλεγον βασιλέα πάσης ἀρχῆς*, ut equidem correxi ex *βασιλείας ἦρχε.*

17,24 sqq. Fama est Cypseli matrem quod inter Bacchiadas deformis procum non invenisset, matrimonio cum Aetione se coniunxisse. Ei diu stirpe carenti oraculum Delphicum, postquam consuluisset, filium promisisse Corinthiorum capitibus metuendum. Sed cum Bacchiadae de hac re certiores facti et timore perculsi puerum tradidissent necandum, eos qui interficere iussi essent infantis risu mitigatos vitae eius pepercisse; cf. Herod. V 92. Ex loci sensu voces obscuras *καὶ εἰ* mutavi in *καί⟨ριος⟩ εἶ⟨ναι⟩*, quae

e verbo *ἐδόκει* pendent. Ceterum *ἰνδάλματος* ad aliam fabulae formam mihi ignotam spectare videtur.

17,26 sqq. Hecuba alterum gravida per somnum, ut fama est, vidit se facem gignere candentem qua totam urbem incendi. Vates suadebant, ut puer a Hecuba exspectatus, qui si vitae parceretur Troiae interitum pararet, interficeretur aut exponeretur. Infantem Hecuba cum genuisset non necari, sed exponi iussit. Cf. de hoc Eurip. Troi. 919 sqq.:

πρῶτον μὲν ἀρχὰς ἔτεκεν ἥδε τῶν κακῶν
Πάριν τεκοῦσα· δεύτερον δ' ἀπώλεσε
Τροίαν τε κἄμ' ὁ πρέσβυς οὐ κτανὼν βρέφος,
δαλοῦ πικρὸν μίμημ', Ἀλέξανδρόν ποτε.

itemque Androm. 293 sqq. et scholia ad hunc locum; Verg. Aen. VII 320 et X 704; schol. ad Hom. Iliad. III 25. In lectione *γενναιοτέρου*, quae in textum irrepsit sensumque depravavit, mea quidem opinione latet *καινοτάτου*. De *γεννω⟨μένου⟩ πυρσοῦ* cogitavit Kalbfleisch; idem pro *πυρὸς δεχόμενοι* restituendum esse *προσδεχόμενοι* conicit.

18,1 sqq. Apud Homerum (Il. XIX 95—133) legimus Alcmenen procreaturam (*γεννήσουσα*, non *γεννήσασα*) Herculem quominus pareret impeditam esse a Iunone temerariis incitata Iovis verbis filium qui hoc die nasceretur omnibus dominaturum esse qui circa habitarent. Quod cum Iuppiter iureiurando affirmavisset, Iuno ut hoc die Stheneli uxor, non Alcmene ederet partum effecit.

18,4 Suas de hac quaestione opiniones scriptor libelli cum hic complectens absolvat, *ἀπεῖχον* feci ex *ἀπεῖχε*. De hoc usu cf. Isocr. Bus. 11 (p. 227 D) *τοσούτῳ πλέον ἡμῶν ἀπέχεις τοῦ πιστὰ λέγειν, ὅσον ἐγὼ μὲν* . . . Archid. 29 (p. 130 C) *τοσοῦτον δὲ ἀπέχω τοῦ ποιεῖν τι τῶν προσταττομένων.* Demosth. De symmor. 24 (p. 184 extr.) *οὕτω πολὺ τοῦ πυρίσαι νῦν ἀποσχήσομεν.* Polyb. I 131, 5 *τοσοῦτον ἀπέσχον τοῦ ῥέ-*

πειν ταῖς γνώμαις ἐπὶ τὸ ποιεῖν τι τῶν λεγομένων. De coniunctione παρ' ὅσον vid. Lucian. De m. Peregr. c. 1 παρ' ὅσον ὁ μὲν κἂν διαλαθεῖν ἐπειράθη. Post παρ' ὅσον verbum excidisse sententiae secundariae persuasum habeo. Ne cum voce ἀπεῖχον coniungatur haec enuntiati pars, interdicit loci sensus. Scriptor quae exposuit complectens sic repetit: tantum aberat ut animalia esse foetus negarem, ut non solum quod in utero sit esse animal, sed etiam hominis natura etiamsi uteri sinibus inhaereat esse fortius professus sim. κατεῖπον particulae καὶ auxilio finxi, pro ὡς scripsi εἶναι compendia confusa esse ratus. Kalbfleisch ἀπεῖχον tertiam pluralis personam interpretatus et καὶ et ὡς servanda, ex τὸ vero timendi notionem (velut ἐφοβοῦντο) eliciendam esse censet.

18,8—18,15 Peroratio: foetus ita formati, ut perfectam habeant animalis naturam, vera esse quae explanata sint testificandi et calumniatorum iniurias ulciscendi causa e gremiis evocantur.

Index verborum

(omisi particulas ἄν, γάρ, δέ, ἤ, καί, τέ, articuli formas aliaque memoria indigna; loci emendati asterisco * significantur)

Index nominum

Typis expressit Robertus Noske Bornensis.

Vita

Natus sum Hermannus Wagner Borussus anno prioris saeculi LXXXIII die VIII. mensis Iulii in Rhenaniae oppido, cui nomen est Neunkirchen, patre Henrico, matre Maria e gente Busch. Fidei addictus sum catholicae.

Primis literarum elementis Langenbergae, quae est urbs Rhenaniae, et Arnsbergae, in urbe Guestfaliae, imbutus gymnasium Arnsbergense ab anno MDCCCXCIII frequentavi usque ad annum MCMII. Maturitatis testimonium adeptus ut operam navarem studiis philologis et germanicis, in universitatem Marpurgensem me contuli. Inde hieme a. MCMIII Bonnam, vere anni insequentis Monacum migravi. Autumno eiusdem anni Marpurgum reverti, ubi die XIII. mensis Iulii a. MCMVII examen pro facultate docendi superavi. Sollertiam docendi quomodo caperem atque usum, in seminario paedagogico, quod cum gymnasio Fuldensi est coniunctum, per annum didici. Proximo anno partim in gymnasio reali quod dicunt Visbadensi, partim in gymnasio Montaborensi usus mei documenta dedi. Die primo mensis Octobris anni MCMIX decreta mihi est facultas docendi. Deinde sex insequentis hiemis menses in Nassoviae urbe, quae appellatur Montabaur, submagistri loco functus sum. Mensis Aprilis die I. anni MCMX in oppido quod vocatur Solingen superioris magistri munus mihi est delatum, ubi in gymnasii discipulis erudiendis excolendisque ex illo tempore occupatus sum.

Ad hanc dissertationem scribendam incitavit me Carolus Kalbfleisch praeceptor, cui gratias ago quam maximas, quia in hoc libello componendo opera et consilio benevolentissime me semper adiuvit. Neque minores gratias ago academiae literarum Berolinensi, quae Veneti codicis imagines photographicas conferendas mihi permisit.